

Ljubljanski

VOJON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 2.

V Ljubljani 1. februarja 1889.

Leto IX.

List iz kronike Zajčke.

Legenda.

Slavni svetec v blaženstvu nebeškem,
Kartuzjancev oče, sveti Bruno!
Ki rodil si nas v dolini pusti,
Tam v Šartréški nas rodil dolini;
Ki razgrinjaš i nad nami plašč svoj,
Zbranimi tu v samostanu Zajčkem:
Ne zaméri, oče, ne zaméri,
Da ti sin tvoj, stari Marijófil —
Kloštrov tvojih bivši prej nadzornik,
A zdaj prior v domu tém nevredni —
Piše danes v kroniko té vrste,
Pergaménu da izroča zgodbo,
Zgodbo, ki bo žalila te morda.

Trideset je let že palo v večnost,
Trideset od tistih dob lét dolgih!
Dan jesenski bil je tópel, krasen,
Ko priromam tu pred klošter Zajčki,
Razoglav pred samostan priromam.
Palico sem potno držal v desní,
A v levici sveti rožni venec.
Tik pred cerkvovj obstoji mi noga.
Prag prestopim, v cerkvi sem prekrasni.
Hiša božja prazna, osaméla!
V refektórij grem; tam bodo bratje.
Na stečaj so vrata vánj odprta,
Od obeda še šibé se mize,
A v dvorani ni je duše žive!
Po hodnikih samcat stopam dolgih,
Prazna céla vsaka, vse je tiho,
Le korakov mojih jék se slísi;

Med zidovjem čudno to odméva!
S stén obrazi gledajo me resni,
Radovédno váme zró podobe:
Slike stare priorjev pokojnih,
Slike stare dobrotnikov Zajčkih.
Gróza skoro me obide rahla.
Sám ne vém, kak dolgo tod sem blódil:
Stoj, pri tléh, tam v koridoru temnem
Vrata najdem le na pól priprta,
Iz dvorane govor, hrum in petje!
Tihotapim k durim tém po prstih,
Slušam, slušam — to reči so divne!
Hrum potihne, čuj, glas visok póje:

»Iz raznih krajev, časov
Do stropa knjig leží,
A jaz med vsemi ljubim
Tam zvezek poezij.«

»Kaj sta Horác in Pindar?
Kaj Sappho in Ovid!
Tam v mojo knjigo višji
Pesniški duh je vlít!

»Če sladka me vsebina
Zanése pod nebó,
Še jaz bi menda ódo
Zapél tačas lehkó!« ...

Aj, očetje so v — bibliotéki?!
Čul sem že o učenjakih Zajčkih ...
Torej res! ...

Brat drug že se oglašá:

»A moj folijánt je tam stari!
Iz njega rad čitam vsegdár;
Čas létnico zglódal mu davno,
Pozábil že se je — tiskár.«

»Če pisca ideje globóke
Premišljám do pózne noči,
Vsa čuda priroda mi jasno
Razgrne tačas pred očmi! . . .

Bás resnóben zdaj za tém zapóje,
Da dvorana vsa bobní od jeka
In zidovje nad menoj se tresé:

»Resnice že dolgo sem ískal zamán,
Premétal neštete sem liste;
V t ej knjižnici našel pa zdaj še vsak dan
V vsch knjigah resnice sem čiste!«. . .

Tu veselo zazvenčé kozarci!
Odprem vrata, vstopim in pozdravim:
»Mementote mori!«. . . .

Klet prekrasna!
Klet prostrana me objame hladna!
A v sredini sodov velikanskih
Tu sedijo patres kartuzjanci
Okrog mize hrastove ogromne;
Čašo v roki vsak drži penčo
»Bratje dragi, dominus vobiscum!

Tukaj torej knjižnica je vaša? —
Po ukazu strogem iz Chartreuse-a
Prišel k vam je brat vaš Marijófil,
Da pregleda samostan vaš Zajčki,
Da napredek vidi v učenosti,
Ki izvira v knjižnici vam totie

S težkim srcem písal té sem vrste,
S težkim srcem to beležil zgodbo.
Ti Spasitelj križani na pultu,
Ti na steni, Mater Dolorosa!
Vídva sta mi pričé, kak nerado
Teklo danes mi peró je gósjé.
Ali grešni mènih Marijófil,
Ki osível je pišóč to knjigo,
Kroniko o samostanu Zajčkem,
On ni mogel in ni smel drugače!
Kajti res je res. Resnico sámó
Vselej píši vestni zgodovinar!
Ne na levo gledaj, ne na desno,
Kaj vrstniki porekó, ne baraj!
Kaj potomci porekó, ne maraj! —
In zató ne bodeš pač zaméril,
Da je písal sin tvoj Marijófil
V knjigo toto danes zgodbo čudno,
Ki vršila se je v Zajcu lépem,
Ko smo šteli leto. tisoč petsto
Šestdeset in štiri še po Kristu —,
Oh, saj vé, da bodeš mi odpústil,
V slavi rajski, oče Bruno! Amen.

Gorázd.

Madrigali.

I.

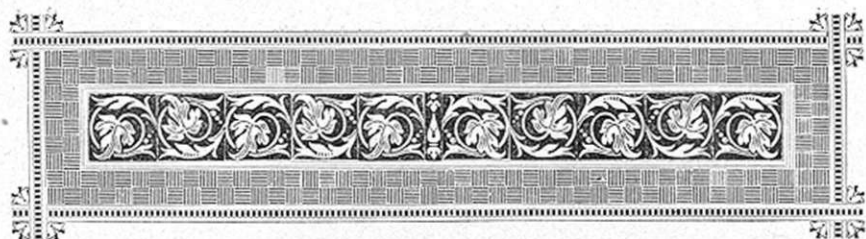
Na skalni breg je mórje me zaneslo,
Razbita je ljubezni moje barka,
Zdrobljeni jámbori so nje in véšlo . . .
Život sem góli rešil — ali v nago
Življenje moje upanja ni žarka,
Le kës rosí mi lice z grénko srago.
Kakó je lep bil svet mi, ko sem ljubil,
Kakó bil blag je, mil mi — nične sanje!
Ko sem prebudil se in vse izgubil,
Grohoče divje še se — klevetánje!

2.

Osamljena kot Filoktét si, duša,
Odjádrali so, kar ti jih je v ródi,
In silnih bólij vzdih le mórje sluša —
Za svojo zvezdo vsak po zemlji hodi,
Pustí sobrata v zdvoja temni nóči,
Če v kratke slè objem ga sreča vodi:
Vetrovom tuje upanje izróči,
Srcé, zaupaj samosvoji móči!

Ranko.

„Rošlin in Vrjanko.“

Povest.

Spisal Janko Kersnik.

III.

V dobrem tednu je bil doktor Božan takó domač pri Lukičevih, kakor bi ne bil nikdar bival drugod, nego med njimi. Prijateljstvo s Pavlom, majorjevo odkrito in jasno vedenje, skrita, a Vidu dobro poznata koketnost majorkina in svoja sigurnost — vse to je storilo, da so ga drugi imeli skoro, kot zdavnaj svojega, in da se je zdelo tudi njemu, kakor bi bil že pred leti dospel semkaj lju-beznivo vzprejet in vedno takó gojen in držan.

»Kaj bomo pa danes?« povpraševal je major redno pri zajutreku, ako nista bila mlada prijatelja že na vse jutro odšla ali odjahala na lov ali v mesto, ali k bližnjim znancem; in kar sta nasvetovala Pavel ali Vid, zgodilo se je. Majorja je mučil dolgčas, ako njiju ni bilo domá, in takó ni zapazil, da je bila Lorica tedaj tudi nekako zamišljena in črna. Znal je, da je mladima gospodoma časih ljubše, da ju pušča samá; zató se jima za daljše izlete ni družil; a kadar se mu je zdelo, da jima bode prav takó, šel je ž njima, in če je bilo le umestno, šla je tudi gospá Lorica, ki se nikdar ni ustavljala.

Domá pri obedu in potem pri smodkah in tobaku pa so reševali vse, kar more zanimati ljudi njih vrste in izobraženja in dasi je Ivo časih umolknil strměč ob nazorih, ki jih je čul tu in tam iz Vidovih ali Pavlovih ust, in ga je neprijetno zadelo to in óno, ali pa je glasno oporekal in se malone ujezil, vender je vselej zmagoval tisti čudni čut, ki ga je obradostil, ko je gledal svojega Pavla.

Majorka je obično rekala: »Jaz ne umévam vaših razgovorov!« Ali kadar se je besedovanje bolj razživilo, posegla je rada vmes s kakim navidezno najivnim vprašanjem, in poredno namežikávala sedaj jednemu, sedaj drugemu. Vid je ujel marsikaterega teh pogledov.

Takó so jim tekli dnevi.

A če ni bilo drugega početi popóladne ali obično zvečer, krenila sta prijatelja rada v krčmo pred mostom in v zadnjem času morda še tem rajša, odkar se je vrnila domóv krčmarjeva hčerka, ki je bila prej nekoliko mesecev pri omoženi sestri na Gorenjskem. Vodétova Mánica se je nosila gosposki, kajti oče, kmetski ali jako podjeten in imovit gospodar, védel je, da ji bode lahko štel kaj več dóte, zato jo je bil dal v mesto izobraževati; domá je sicer morala opravljati vsa hišna dela, a glavno področjê njeno je bilo kuhinja in postrežba, kadar so prihajali boljši gostje. Teh ni bilo treba pogrešati. Iz sosednega mesta in z bližnjih večjih posestev se je oglašala mnogokrat gospóda, in marsikaterikrat je prišel tudi kdo, ki ni hotel samó počiti tu in pokusiti dobre dolensjske kapljice, katero je točil Vodè, ampak ogledati si želel tudi plavolaso Mánico, ki je veljala daleč na okrog za prihodnjo bogato nevesto. Izpolnila je jedva osemnajsto leto.

Bilo je prav vročega popóladne, ko sta prijatelja dospela na Vodétov vrt, ki se je širil za hišo in kjer so bile pod dvema širokovejastima orehoma postavljene mize poletnim góstom.

Nista bila samá. Skoro zajedno ž njima je prišlo več gospodov, vsa sodna komisija iz bližnjega mesteca, ki je bila tu nekod v podgórji preiskovala par pretepenih in telesno poškodovanih kmetskih fantov. Sedaj so se hoteli gospodje okrepčati in ohladiti in priséli so k našima prijateljema.

Pavel je bil že vsem znanec; v sodniku, ki je vodil komisijo, pa je našel doktor Božan nekdanjega, skoro že pozabljenega prijatelja z vseučilišča; sevéda je bil sodnik za več let starejši. Takó je bilo hipno vse zadovoljno in veselo.

»No, gospodičina Mánica, kdaj pride snubáč?« vprašal je sodnik kordijalno, kakor pristaje staremu gostu, in si otiral s čela pot.

»Ej, gospod sodnik, da ne vprašate nikdar kaj drugega!« zavrnila je Mánica na videz razdražena, in hitela pregrinjati mizo z rdečim prtom.

»Ko ga pa še vedno ni —«

»Bo že prišel!« menila je šegavo.

»Kar se še ni, lahko se še zgodí!« zapel je mladi doktor medicine in otepal s klobukom po nadležnih muhah.

»Pri najmanjš' priložnosti! He, he, hel!« končal je stari rano-celnik, velik, orjašk mož in zrl okrog, kakov vtisek je napravil njegov banalni dovtip.

Mánica je tekla po vino in mimo hité pošepnila Pavlu:

»Boste li tudi tu sedéli?«

»I, sevéda!« zavrnil je isto takó.

»No, no, le nobenih skrivnostij, Mánica!« klical je sodnik za njó.

»Prijetna deklica!« godrnjal je ranocelnik.

»Zakaj se ne omoži?« pristavil je sodnik.

»Kar se še ni, lahko se še zgodí!« citiral je zopet medicine doktor in lomil orehovo vejo, da bi lože otepal po muhah.

»Pri najmanjš' priložnosti! He, he, he!« grohotal se je zopet ranocelnik hripavo in gledal okoli sebe.

»Čudno naključje, čudno — da se tu zopet srečava!« obrnil se je sodnik k Božanu, ki je bil v tem počasi prižigal smodko. Kakó se ti godí?«

»Kakor vidiš — dobro!« smeje se Vid.

»Zakaj nisi stopil v državno službo?«

»Zadovoljen sem, da tega nisem storil!«

»Hoj, taki ste dandanes gospodje!« pravi ranocelnik in se nasloni z obema komolcema ob mizo, gladéč si dolgo sivo brado. »Kaj ne — svoboda, svoboda — to je geslo vaše!«

Vid se je pazno ozrl v govornika, a Pavel je vzklíknil: »Kaj pa družega, gospod zdravnik? Ni li to najlepše, svobodnim, neodvisnim biti?«

»He, he, he, Vi lahko govorite; ako Vam vse izpodletí, ali če Vam bodo nagajali, ali če se naveličate družega pòsla, boste pa tu gòri na očetovem grádu krávice šteli in prodajali, in trs sadili in cvíček pili — he, he, he — gospod pl. Lukič!«

Pavel se je malo zardel in ni védel sprva, kaj bi rekel.

Doktor Božan mu je v tem vzel besedo.

»Kakó si pa mislite to svobodo, to neodvisnost, gospod zdravnik?«

»Svobodo — neodvisnost? I, kakó si pa Vi to mislite?«

»Ne, gospod zdravnik — jaz vprašam!« dejal je Vid resno.

»Pa sedaj vprašam jaz, he, he, he!« hitel je ranocelnik, ki je bil v žeji svoji že preobrnil zapored dva kozarca v grlo.

Vid se je obrnil v stran, kakor bi hotel rêči: »bedak«, a ker so se ostali gostje smijali na glas, nasmehnil se je tudi on.

»Stojte,« oglesi se medicine doktor, ki je govoril vedno počasi in vsako besedo deval na téhtnico; »dovolite, gospod kolega« — pri besedah ‚gospod kolega‘, prikimal je ranocelnik zadovoljno — »dovo-

lite, da jaz odgovorim na Vašem mestu! Vi si mislite svobodo, neodvisnost v praksi takó, da živite hrez skrbí, brez dolžnosti, brez opravil, da imate svoj poliček vina — vedno dovolj denarja! — Kàj ne — dragi kolega moj, to je tvoja misel!« končal je doktor tikajoč tovariša ter privzdignil kozarec. »Bog te živi!«

»Bog!« je zvenelo med glasnim smehom v krogu in tudi Vid je privzdignil čašo, pa za trenutek mu je légel zaničljiv smehljaj na ustni.

»Ta je prava, ljubi moj gospod kolega!« pritrjeval je ranocelnik in posebno poudarjal besedi »gospod kolega«.

»Dà, dà, to bi tudi meni ugajalo!« menil je sodnik. »Kàj ne — Mánica?«

»I, saj ne vém kaj!«

»Že zopet ničesar ne sliši! ,Ne vidi nič — ne sliši nič‘ —«

Mánica je urejala krožnike, nože in vilice na mizi in v tem je prisédel tudi pisár, ki je bil dospel s komisijo, in dosedaj pazil, da se konji dobro oskrbé; zajedno ž njim je prišel mladi vaški učitelj, vsakdanji gòst v Vodétovi krčmi.

»O, dober večer, gospod profesor!« pozdravil ga je ranocelnik, ki je imel očito privilegij dražiti in zbadati, in se zato nihče ni menil mnogo za njegove besede.

Med obedom, ob katerem se je krepčala vsa komisija, bil je razgovor mirnejši; sukal se je večinoma o težkih telesnih poškodbah, katere so bili gospodje danes preiskovali; ranocelnik je imel sicer véliko besedo, ali kadar je prišel s kakim strokovnim izrazom na dan, poškilél je skrivaj na »ljubega kolego«, zdravnika doktorja.

Ko so si po končanem obedu prižgali znóva smodke, bili so zopet vedno živahnejši.

Pavel je bil izginil od mize in je stal v kuhinji pri ognjišči póleg Mánice, ki je kuhala še črno kavo za gospódo na vrtu. Krčmar Vodè je nadzoroval družino v senožéti, mati pa je bila šla iskat sočivja na gredíce, ki so jih imeli na drugem konci hiše; dekla je pospravljala v véži.

»Vam je li kàj dolgčas, Mánica?« vprašal je Pavel in prižgal v naglici zvito cigareto ob tleči trščíci, vzeti izpod pónve na ognjišči.

»Kaj bi mi bilo dolgčas?« zavrnila je ter iskala posode za kavo.

»Ker ste se na Gorenjskem gotovo dobro imeli! Boljše, nego tu?«

»Skoraj!« dejala je šegavo.

»Oh, vé m dà! Kaj imate tu — dela dovolj, in vrhu tega še takó prijetno družbo, kakor danes na vrtu!«

»Vam li ni po volji?« smijala se je Mánica.

»Rajši bi videl, da bi bili sami!«

»Kje ste bili pa včeraj?« zavrnila je ona, da preseče govor na drug predmet.

»Včeraj, včeraj — ej — na Griči!« dejal je on, in skoro bi bilo poznati, da mu vprašanje pri tej priliki ni ugajalo. Utrnil je cigareto ob ognjišči in zrl skozi zatemnelo kuhinjsko okno.

»Oh, tam je mnogo gospodičin!« zasmeje se ona z nekoliko zlobnim náglasom.

»Sevéda jih je! Skoro preveč!« smeje se takisto Pavel.

»Kava je kuhana!« meni Mánica in naliže posodice.

Pavel je gledal njene rmene lasé, ali rekel ni ničesar. Šele, ko je hotela odnesti kavo na vrt, pomótil ji je roko in dejal: »Z Bogom!«

»I, saj še ne odhajate!«

»Pa roko mi dajte!«

Ozrla se je malo vánj, in védeti ni bilo, odseva li zadnji plamen ognja v njenem lici, ali jo je bilo delo razvnelo. Podala mu je pa vender roko.

»Z Bogom, Mánica!« ponovil je on, toda ona ni rekla ničesar.

Družbo na vrtu je našel Pavel v živem prepiriu. Sedaj je bilo národno vprašanje na vrsti, in Pavel je takoj spoznal, da so tu navzočni vsi mogoči odstavki od radikalnega Slovana do radikalnega Nemca; in da bi bila družba še povse popolna, pokazal se je zdajci nov gòst, od vseh glasno in veselo pozdravljen in isto takó odzdravljajoč: ta je bil upravitelj bližnje hribovske fare, gospod T o m a ž; drugače ga nihče ni klical, ni imenoval.

Ker ga bodemo večkrat srečavali v povesti svoji, treba, da se malo natanjčneje seznanimo ž njim. Gospod Tomaž je imel nekaj preko trideset let, majhen, prijaznega, okroglega lica, iz katerega je zrló dvoje iskrih, modrih očij živo v svet; na témeni so mu bili lasje že redki, toda vsa zunanost njegova je bila še mladostna, gibčna, in ako si govoril pol ure ž njim, znal si, da je ta duhovnik veseljak, ki spoštuje pošteno prepričanje vsakoga in čegar razum diči širše obzorje, nego se obično nahaja med sovrstniki njegovimi.

V gospodsko družbo je rad zahajal, in po sosednih gradovih so ga bili mladci in starci veseli, kadar je prišel. Zgovoren, dovtipen, pameten in vesel imel je za vsakoga kaj; prav takó je bil sam vsa-

komu nasproti do skrajne meje gostoljuben in pritoževati se mu ni bilo, da nima gôstov; toda zameril je vselej, ako se znanec, mimo njegovega farovža idoč, ni oglasil vsaj za trenutek.

Orjaški sivobrادي ranocelnik je gospoda posebno čislal, akoprem ga je časih do dobrega oštel ali celó osmešil; pa gospod Tomaž je imel vedno v kleti kaj izbranega, in zdravnik je poznal vsa vina, ki so bila tam zastopana, in jih je umel ceniti.

Kadar je gospod Štupa — takó se je podpisával namreč naš zdravnik — sedel trezen ali celó malo vinjen pri Vodétu, in je bilo drugo njegovo notranje orodje od želodca do vránice v rédu, dejal je vselej, če se je govorilo o gospodu Tomažu: »Oh, to je pameten — far!« Ako je pa večer prej prebil veselo v Tomaževem farovži in družega dopóludne popravljjal svoj notranji život s kislimi jétricami in najkislejšim cvíčkom, katerega je imel Vodè, potem si je sezal v svoje redke sive lasé in vzdihoval: »Oh, to je preklet — far!«

Ko je torej vstopil gospod Tomaž, oveselili so se ga vsi; posebno pa Vid; kajti ožja rojaka sta bila, tudi Tomaž s Štajerskega domá, in srednje šole sta končala skupaj. Odkar je užival Božan gostoljubje na Dvoru, videla sta se bila že nekolikokrat.

»Kakor nalašč! Kakor bi Vas bili klicali!« Gospod Tomaž — sedaj boste Vi sodili! Pa ne gremo še! Kavó le spravite!« vpil je Štupa in gladil namizni prtíč póleg sebe, vabèč duhovnika, naj séde tija. A ta je šel med sodnika in Vida.

»Prepirate se, kaj ne?« vprašal je dobrovoljno.

»Kolega moj se uri v slabih dovtipih,« omeni medicine doktor.

»Slabi dovtipi, slabi dovtipi! Kaj je to? Jaz pravim, da je vse to nepotrebno, ti politíčni bôji, ti shodi volilcev, to vpitje in kričanje: jaz sem Slovenec, živio Slovenci, in —«

»Stráni z Nemci! Kàj ne?« oglasi se porogljivo medicinec.

»Dà — dà, in z nemškutarji! He, he, he,« hití kirurg.

»Oprostite, gospod Štupa — Vi ste — nemškutar!« deje duhovnik.

»No, no, to se pravi, Vi me poznate! Jaz se tej novi slovenščini nisem učil! Prestar sem —«

»Pojdite, pojdite, gospod Štupa! Vaš kolega tu, gospod doktor, umeje in piše popolnoma pravilno slovenski, dasi je — Nmec!«

»Dà — Nmec!« pritrđi odločno óni.

»Ka-aj — Nem — — no, bodísi!« deje resignirano ranocelnik, ali videlo se je, da je le zarad višjega dostojanstva tovariša svojega požrl drugo besedo, ki mu je bila na jeziku.

»Gospodje, bokal je prazen!« omeni gospod Tomaž. »Mánica, gospodičina Mánica!«

»No, ta bode lepa!« brenčal je ranocelnik, a vender zadovoljen naslonil se ob mizo.

Vid se je bil ves čas zlobno smehljajal, ali zinil ni nobene besede. Sedaj stoprav v trenutnem molku, ki je nastal, ko je postavila Mánica bokal starine na mizo, posegel je v razgovor:

»Védi, Tomaž! Menili smo se o bodočnosti našega národa in o realnih nádejah, ki so nam tu mogoče: o književnosti, o blagostanji svojem — skratka o tem, kaj moramo in česa nam je smeti pričakovati — kakó daleč nam je smeti iztezati roko, da se nam ne poréče: šovinisti ste in sanjači! In tu trdi gospod doktor, ki pravi, da je Nemeec, da nam ni rešitve! Prej ali slej izginemo brez sledú, in óni bastardirani rod, ki vzrase iz spojenja nemškega in slovenskega življa tu na naših tleh, bode le pričal o večnem prirodnem zakonu, da je takšno spojenje namen, nalog, pogòj obstanku, ohranitvi in razvitku vsega življenja!«

»Z gospodom Tomažem sva že govorila o tem!« pridél je mirno medicinec.

»Gospodje — kaj je to, izpijte — izpijte — tu imamo boljšega!« silil je gospod Tomaž.

»Prav takó!« pritrdil je sodnik; »kaj bi se spajali — rajši se napajajmo!«

»O joj!« viknil je Pavel in udaril z dlanjó po mizi!

»Bravo, bravissimo!« klical je Štupa, »he, he, he, to je izvrstno! Bog žívi gospoda sodnika!«

Ostal je in držal preko mize kozarec, ob kateri so jeli vsi trkati.

»Kilav dovtip!« šepnil je učitelj sosedu pisárju, a oba sta potem klicala: »Bog žívi!«

»No — Vid — ali ne boš izpil? Tu imamo že drugega!« silil je Tomaž.

Doktor Božan se je udal. Imel je sprva nekaj hudobnega na jeziku, toda ugledavši vse vesele obraze okrog sebe, ne izvzemši medicincevega, storil je kakor drugi in izpraznil kozarec zlate starine.

»Glej ga, glej,« klical je zopet gospod Tomaž, »ali ne poješ več? Čakaj, kaka je pa tista studentovska, ki si jo napravil še v mladih letih? Oj, stoj, ko smo še Vodníka in Preširna čitali — tedaj si ti popéval:

Menšec bil je nekđaj mlad,
 Ki, pel je rad in pil je rad,
 In živel dobre volje.

Postaral se je, osivel,
 Pil vedno še je, vedno pel,
 Bil vedno boljše volje.

Pa ko je bela smrt prišla,
 Dejal je: »Oh, tam bomo ga,
 T a m bomo zlate volje!«

Tomaž je pel s prijetnim svojim glasom in ves zbor je pritisnil za njim. To je bil pa le početek in za tem se je vrstila pesem za pesmijo — — —

Pozno v mráku je bilo, ko so mestni gospodje sédali na voz; imeli so vina in petja dovolj in Štupa, ki se je zadnji pomašil na svoj sédež, ječal je malodušno: »Joj, joj, jutri, kaj bode jutri?« — — —

Pavel je vabil duhovnika, naj gre ž njima v grad; saj mu ni bilo preodrók. Tomaž je privolil. Ko so odhajali, ujel je Pavel še jedenkrat Mánico za roko, Tomaž pa to zapazivši je vzkliknil v šali pretěč: »Ohá, ohá, stojte!«

IV.

V grádu so bili po večerji vsi dolgo skupaj v biblijoteki. Tud gospod Tomaž je ostal; domóv je imel kake tri četrti ure hodá, in pred polunočjo se mu ni nikdar mudilo.

Vid je bil nekako nezadovoljen nocoj; o popoldánski družbi do sedaj ni bilo mnogo govora, šele ko so v biblijoteki jeli pušiti, izprožil je Pavel misel nánjo. Majorju so bili vsi gospodje znani in s smehom je le povprašal:

»I, kaj pa gospod Štupa? Ali je bil pijan?«

»Ej, gospod major« — omenil je doktor Božan, »nam se tam zunaj v tujini, na Dunaji venderle bolje godí; če pomislim — ta družba tukaj, in pa tam, kakó imam tam lahko na izbiro — pametne, trezne ljudi, rojake sevéda, s srcem — z oduševljenjem — tu na deželi pa ste vezani na vsakoga, kdor vam slučajno pride v bližino!«

»Prav takó; toda tam imate boljše ljudi izmed naših — drugi bi morali poginiti, in kar imate slabših, s temi itak ne občujete!«

»In mi mérimo domače odnošaje« — —

»Po kopitu, ki si ga v svojih večernih shodih ustvarjate in rezljate!« smijal se je major.

»Pa oduševljenejši ljudje so vendar tam zunaj!« vrigel je Pavel vmes, katerega lice je gorelo še od popoldnanskega vina.

»Oh, gotovo, kar vas je mladičev!« dejal je oče njegov z dobrohotno ironijo. »Vi popravljate in preosnavljate svet, vi, nádeja naša! In kadar se vam vidi potrebno, poseči v časa kolo, ali rdečo črto zapisati v knjigo zgodovine, tedaj napravite — komêrs — kaj ne, in potem imenujete par častnih družabnikov, in če treba, jim čez štirinajst dnij to čast zopet vzamete. Ali ni res takó, gospod Tomaž?«

Ta se je glasno smijal tem bolj, ko je videl, da se Pavel jezí.

»In vendar smo le mi tisti, ki bi dali vse — vse, zadnjo kapljo krvi za národ svoj!« vzkliknil je ognjevito mladi dijak.

»Pavel, Pavel!« šepnila je gospá Lórica, »ne razburjaj se takó!«

»Jaz sem Hrvat in Avstrijec!« dejal je major resno; »v teh mejah se suče izpovédanje moje.«

»In jaz sem Slovan, samó, jedino le Slovan,« kričal je Pavel.

»Uči se, potem bodi, kar hočeš!« zavrnil je major hladnokrvno, ali takoj mu je bilo skoro žal, in dejal je mehko: »No, saj učiš se — toda pameten bodi, pameten!«

»Oh, tu tičí vse! Gospod major, tu smo na pravem mestu!« hitel je Vid; »pamet, pamet! Kaj menite, da ta sodnik, s katerim smo pili danes skupaj, da ni pameten? Toda kje je njegovo oduševljenje za národni naš napredek? Sedaj je uradnik — hvala Bogú — da je še samec, sicer bi se še diplomatičneje stiskal in ključil. In vzemite nasproti mu ónega doktorja zdravnika, ki pravi, da je — Nmec. Kakó odločno to trdi, kakó ponosen je na to, in vsi vémo, da je malo nemške sókrvce v njem! In pa napósled ta ranocelnik — Štupa! Ta petrefakt iz starih kranjskih časov! Glej, Tomaž, hotel sem danes znóva izprožiti resen pogovor, ko si prišel ti; a ti si ga sam preprečil — in kako zadovoljni so bili vsi, razven tistega — Nemca! In sedaj bi tudi sam dejal: res je, res je — ni je nádeje, ni ga upanja za nas! Danes dve sto lét ne bode Slovenca več na svetu!«

»A Slovan bode tu!« kričal je Pavel.

»Da bi bil! Ali tu bode nemški živelj, gospodaril!«

»Ta je hud pesimist, gospá milostiva!« obrnil se je gospod Tomaž k majorki.

»Oh, pustite takóv pogovor!« pritrčila je ona; »povédite rajši, kaj ste danes novega pozvédeli od mestnih gospodov.«

»Dà, dà, čudna je naša mladina!« dejal je stari Lukič skoro bolj záse, in pihal góste oblake izpred sebe.

»Preobračati hoče, kakor je to vselej bilo in bode — preobračati,« povzel je zopet Tomaž besedo; »pa moči nima — in véдите, kaj je njeno znamenje? Površnost, grozna površnost! Oprostite, gospod Pavel!«

»In rêci še: vére nima!« smijal se je porogljivo doktor Božan.

»Dà, dà, to je hotel rêci gospod Tomaž!« pritrjeval je Pavel zadovoljno.

»To se mi niti vredno ne zdi izgovoriti, ker sem prepričan o tem, gospóda!« zavrnil je duhovnik resno.

»Jaz je nimam!« reče še Pavel, toda major se s strogim licem obrne vánj:

»Mòlči, Pavel!«

»Gospodje, čaj je pripravljen!« dejala je gospá Loricá.

In — se je li vsak zbal daljšega jednakega pogovora, ali je resna beseda majorjeva vplivala, ali pak so hoteli ustreči želji majorikini — menili so se sedaj le še o sodni komisiji, koliko so izpili, kakó se je védel ranocelnik, in ko je Pavel celó dvakrat začel govoriti o Mánici, zapretila mu je majorka šaljivo s prstom: »Ti, Pavel, ti ne boš hodil mnogo k Vodétovim!«

»Naj hodi rajši na Grič — gospá milostiva!« menil je Božan.

»Oh, tija pa menda Vas vlečejo tiste oči — guvernantine!«

»Ne, ne, vérujte mi!«

»Oj, to stvar moram pa jaz jedenkrat malo poinspicirati!« zasmijal se je gospod Tomaž . . .

Ločili so se — Vid pa je hotel duhovnika še nekoliko spremiti. Noč je bila tako jasna, vabeča.

Šla sta nekaj časa ob Krki, potem pa zavila v stran na pogorski kolovóz.

»Vid,« dejal je hipno duhovnik, »ali res ne véruješ ničesar?«

»Sem li to dejal?«

»Raz lice sem ti čital!«

»Ne, ti me nisi umel! Jaz vérujem, da je nad nami božje bitje . . .«

»In družega nič?«

»Posledice si izvóli in izbêri, kakor hočeš! Jaz ti vse pustim, kar vi učite — toda jaz ne vérujem!«

»V Bogá vender, to si dejal!«

»Dà, toda s tem ti boði dovolj!«

»Ne more, ne sme biti dovolj! — Kaj misliš o duši, o večnem življenji?«

»Pústi me, prijatelj!«

V duhovniku je sedaj vse kipelo; navzlic vsemu svojemu ravnanju, ki se je marsikomu njegovih tovarišev zdelo posvetno in morda nepravilno, bil je oduševljen za véro in svoj poklic; in sedaj se ga je lotila še vroča želja, temu nasprotniku priti do živega, do konca, kjer ne bo mogel več dalje.

»Zakaj?« dejal je na videz mirno, »jaz bi le rad zvédel, kaj devate vi, ki studirate tam zunaj, ki pijete učenost védroma, kaj devate vi na óno mesto v srci, kjer je nekda j stal zlati uk naših mater, trdna véra z vsemi tolažilí, kakor jih ima le óna. Ako si vrgel véro in vse njene pripadke čez plot, kaj si děl na njeno mesto?«

Doktor je sprva malo osupel, a potem lahko nasmehni vši se dejal: »Ti li nisem dejal, da vérujem v Bogá, v božje brezkončno, večno bitje? Da se nam to bitje razodeva v vsem življenji, v vseh prirodnih pojavih, v vekovitem zakonu, ki vlada svetu! Vse to je večno, vse te proste snóví, čas, prostor, svet — vse — in časne so le prikazni, ti pojavi stvarstva, kakor jih gledamo, čutimo, kakor smo samí!«

»Oh, oh, Vid!« vzkliknil je duhovnik.

.Kakor hočeš!«

»In kaj je nasledek vsega? Odkod jemlješ potem napótek pošteno živeti, storiti to, kar je dobro, várovati se — greha, no, ne greha, tega ne poznate — reciva — hudodelstva?«

»Ha ha, le réci: pléna, tatvíne, razkóšnosti, ali kar hočeš!« smijal se je Božan.

»Dà, dà, také je!«

»Tudi to je ustanóvičeno v prirodnih zakonih. Kakor je zórel človek v milijonih in milijonih lét do denašnje dušne visočine, také so zoréli ž njim kot pogòj obstanka njegovega óni zakoni, ki urejajo medsebojno življenje — vse gólc posledice bója za obstanek.«

»In vse to ti takó trdno véruješ, da si zavrgel vse drugo, kar ti je ostalo iz mladih let — celó máterino molitev?«

»Ne bodi siten — dragi moj! Povédal sem ti že!«

Tomažu je rasla srčnost, uvidevšemu, da je prijatelju nekaj neprijetno.

»In kaj pa — Vid — dovolj še jedno, potem ne govorim dalje! Kaka tolažila imaš v stiskah, v nesreči, kadar si sam s srcem svojim — če mi je pač smeti takó rêči?«

»Razum svoj in zavest, da moram izpolniti svoj tek — takó ali takó!«

»Torej se ne braniš niti udarcev?«

»Kaj bi ne? Celó pes se jih brani!«

»Pa potem, potem — po smrti . . .?«

»Tomaž, pustiva to — drugikrat — če hočeš!«

»Ne, ne, dragi moj, le jedno mi še povej! Kadar boš na smrtni postelji, bolan, sam, brez nádeje, da ozdraviš, in pri vsi zavésti — kaj boš storil? Se boš li izpovédal?«

Obstala sta na razpotji; na desno je tekla steza proti Tomaževi fari, na levo krajša pot nazaj na Dvor.

»Lehko noč, Tomaž!« dejal je doktor.

»Čakaj, govôri odkrito!« silil je duhovnik prijazno in skoro malomarno, kakor je to najumestneje, kadar treba izvabiti kočljivo izpóved.

Božan je bil nenadoma jako resen.

»Ne vé!« rekel je počasi, in ponovil: »Ne vé! Človek je tedaj — slab — slab! — Pa sedaj imaš menda dovolj?« pristavil je.

Preko duhovnikovega lica je šinila neka tiha zadovoljnost in pri-trdil je:

»Dà — dovolj — bodi dovolj! Lehko noč!«

Dôli v globokem kolovózu je Vid jeden pot postál in udaril z lehko šibico, ki jo je vihtil v roki, po rdeči prsti ob brégu.

»Neumnost!« siknil je med zobmi.

(Dalje prihodnjité)

Popravek. Na 10. str. 1. št. v 17. in 19. vrsti spodaj naj se namesto besede »Ano« obakrat postavi »Zorko«.

Levstik.

Berilo Jos. Stritarja v »Slovenskem klubu« na Dunaji

(Konec.)

Minila so leta. Jaz sem bival na Dunaji, Levstik v Ljubljani. Želja, toliko časa gojena in premagovana, premagala me je napósled, želja, videti domovino svojo, sosebnost pa videti Levstika! Čudno se vam bode zdelo, a vendar je res: Z večjim hrepenenjem ne hiti mladenič dragi svoji naproti, kakor jaz svojemu Levstiku! Ko izstopim, pridem na kolodvor, oziram se po množici zbrani, nič Levstika! Kako je to mogoče! Saj sem mu vendar pisal, naznanil dan in uro prihoda svojega! Gotovo je bolan!

Žalosten se napotim sam proti mestu. Ko sem šel nekaj korakov, kar ga ugledam, ki koraka počasi proti meni. Hladán pozdrav! Naj ne bodem hud, ure gredó navzkriž! — Kaj je to posebnega! Ali mene je vendar v srce bolelo. Takega vzprejema se nisem bil nadejal, dà, zdelo se mi je, da ga nisem zaslužil! Kàr tù naj že naravnost povém, kako je bilo med Levstikom in menoj. Lepo, ginljivo bi bilo, ko bi govoril o nekem vzornem prijateljstvu med nama; lepo, ginljivo bi bilo, a ne resnično. In resnica me vodi tudi v mojih spominih. Prijateljstvo, katero naju je družilo, bilo je jednostransko. Rekel sem: prijateljstvo, bolje bi bil rekel: ljubezen, to je bila prava, srčna ljubezen! Jaz sem Levstika rad imel, dà, ljubil sem ga, ne pravim: strastno, a prav iz srca sem ga ljubil. On me je čislal, tudi rad me je imel, ne pravim, da ne; a ne tako, kakor jaz njega. Neka stena, ne vidna, ali tolikanj bolj čutna, bila je vedno med nama. Levstik je bil, kakor sem sam v sebi dejal z nekim žalostnim humorjem, jedina moja nesrečna ljubezen. In vendar so bila zopet trenutja, ko me je, rekel bi skoraj, strastno objel in poljubil, a potem je bil zopet hladán kakor prej. — Todà nazaj v Ljubljano! Kako sem se veselil na Dunaji lepih pogovorov s svojim Levstikom, ki ga nisem videl toliko časa! Vse bode zopet, kakor prej; ž njim preživim še jedenkrat tiste lepe čase, ki so se mi bili še zlepšali v spominu! Ali človeku ni dano, da bi stopil dvakrat v jedno reko, kakor pravi globokoumni modrijan! Pogovor se ni hotel nikakor ogreti. Levstik je bil čuden, ne neprijazen, hudomušen, ali beseda ni hotela nič prav iz njega. Nerazumno se mi je zdelo zlasti to, da me ni hotel nikakor vèsti v znane domorodne kroge, tudi v čitalnico ne. Vselej, kader sem kaj takega izprožil, obregnil se je nejevoljno: »E, kaj boš!« Čakalo me je še nekaj

neveselega! Prinesel sem bil s seboj pisano knjižico — bile so moje pesmi, komu naj bi jih bil pokazal prej nego njemu? Pod Golovcem sva hodila nekod, ko se ujunačim in mu pomolim knjižico: »Ná, poglej, kaj je to, če so pesmi, káli«. — Nikakega veselja ni bilo videti na obrazu njegovem. Ko ni védel, kaj bi storil s knjižico, prosim ga, naj jo vzame s seboj, pregleda o priliki, pristavi opomnje in opazke, kakor se mu zdi, ter pošlje mi zopet na Dunaj. Spravi jo, nič prav zadovoljen; potem ni bilo več govora o tistih pesmih, ne ustno, ne pismeno, dolgo časa. Čez leto in dan dobil sem, skoraj s silo, knjižico nazaj, táko, kakoršno sem mu bil izročil. In še jedno veselje mi je šlo po vodi. Zdavnaj že sem želel popotovati z Levstikom na Bled, ki ga tako ljubim. Kakó bo tó lepó! z Levstikom na Bledu! kaj si moreš želeti še, srce? Prosil sem ga, rotil — sevéda bi bil jaz za vse skrbel — vse zastonj! Šel sem sam, ali Bled ni nikoli tako malo ugajal mojim očém.

In minila so zopet leta. Živela sva kakor prej; jaz na Dunaji, on v Ljubljani. Meni se je dobro godilo, njemu slabo. Sovraštva, preganjanja mu še ni bilo konec. Prevzel je bil tajništvo pri »Slov. Matici«, mesto, kakor stvarjeno zánj, in zánje on. Delal je, kakor je znal delati samo Levstik. To bi se mu bilo še odpustilo, ali hotel je tudi živeti. Tega pa ne, suhe skorje ne temu človeku! In izpodrinili so ga, izgnali! — In zgodilo se je čudo. Dalo se je pravemu móžu pravo delo v roke! Levstiku se je izročil slovar. Kdor vé, kaj je slovar in je poznal Levstika, reči je moral, da je Levstik res kakor rojen za to imenitno nalogo. Človeku se res zdi, kakor bi bila nebesa v milosti svoji nalašč za to poslala nam Levstika na svet. A to se ni zdelo tako možém, katerim je šla beseda. Bili so kakor otroci, ki ne morejo čakati, da bi bilo jábolko zrelo. Vedno so povprašavali in drezali, kedaj pride vsaj prva črka na svetlo; sploh jim Levstik ni bil po volji. Koliko je treba studij in preiskav za táko delo, o tem niso imeli pojma. Ime »Grimm« bilo jim je pač popolnoma neznano. Jaz véim, kako se je Levstik pripravljal na to delo, koliko se je učil jezikov in narečij, od bavarskega notri do albanškega, kako korenite so bile njegove preiskave! Dobro mi je znano da so neki učenjaki, jezikoslovci pri nas, kateri imenujejo Levstika z nekim milovanjem, da ne rečem: zaničevanjem, samouka. Jaz pa pravim: Bog nam daj mnogo takih samoukov, ali pa vsaj jednega! Levstik si je bil postavil vzvišen, vzoren smoter s svojim slovarjem; njemu je bil posvečen ves trud, vse življenje njegovo; nánj so merile vse misli njegove in skrbi. Srce mu je bilo navezано nánj, in tisti

čas, ko so ga siloma ločili od njega, bilo je končano pravo življenje njegovo. Ta rana mu je krvavela do zadnjega trenutja. Živel je po tem izbegnan, izgubljen, brez pravega smotra, brez veselja. Res, da tega ni kazal očitno, zato je bil premoški, ali jaz sem mu videl na dno srca. To sem posebno spoznal takrat, ko mi je v svojem stanovanji na Dunaji pokazal velik zaboj poln raznoterih spisov ter rekel: »Glej, siromak sem, nič nimam; a tega le, kar tu vidiš, ne dám, če se mi pri tej priči položi dvajset tisoč zlatov«. Bili so zgolj spisi za slovar. In to je bilo rečeno s tako globokim prepričanjem, da bi mu bil verjel najhujši sovražnik!

Ko sem zvedel, da je tá pravi národní mučenik brez podpore, brez upanja v nehvaležni domovini svoji, zdelo se mi je, da je prišla prava prilika, ko se mi uresniči želja, katero sem že dolgo časa gojil. Živeti, delati z Levstikom, izprehajati, pogovarjati se z njim, kaj si morem želeti lepšega na svetu!

Neki rojaki moji, ne najslabši možje, prigovarjali so mi, dà, prav silili so me, naj začnem izdajati lepoznavski list slovenski. Jaz nisem bil nikoli za taka podjetja, a tisti čas so bile razmere moje tudi take da nisem imel dovolj časa in moči za takó težko nalogo. Vender sem se napósled odločil; mislil sem si: »Morebiti pa bode kaj pametnega iz tega.« In ko je bilo podjetje na trdnem, ko je »Zvon« imel toliko podpore — hvaležen sem za to še sedaj rojakom svojim — da je mogel pošteno rediti svojega lastnika, poklical sem Levstika — tisti dan je bil jeden najlepših v življenji mojem, — naj mi pride pomagat. In prišel je, ali kar sem želel in nameraval, ni se mi izpolnilo. Ko se mi je zdelo, da je čas, šel sem k njemu na dom ter prosil ga, naj gre malo izprehajat se z menoj. Ko sem ga imel na svoji stráni, rekel sem mu: »Glej, ustanovil sem »Zvon«, toda ne záse; jaz nisem za to. List je bil záte ustanovljen, tvoj je. Toliko imá že zdaj naročnikov, toliko je dobička. Bog daj srečo!« Levstik, da ne! Nikakor ne. — »Zakaj ne?« — »Za teboj jaz ne morem prevzeti in uredovati lista.« — »Prazne besede!« — »Nikakor ne!«

Vse tisto popóldne sva hodila po Lichtensteinovem parku, pa pregovarjala se, da so naju čudno gledali ljudje. Vse zastonj. Silno nejevoljen sem se vrnil domóv. Torej vse zaman! Pa bodi! »Zvon« pa je bil ustavljen; minilo me je bilo vse veselje. Tako mendà ni bil še nikoli list ustavljen, ne ustanovljen. Zakaj pa ni Levstik nikakor hotel »Zvona«? Prišel je bil na Dunaj z namenom, da hoče izdajati humorističen list. Káj sem si jaz prizadel, da bi mu iz glave izbil to nesrečno misel! Vse besede moje so bile bob v steno! Mož je bil

kar zagrizen v to misel. Preveč žolča se mu je bilo nabralo, in Levstik ni lahko odpustil! Napósled sem mu moral celo obljubiti pomoč pri novem listu. Ta pomoč ni bila velika. Kar je mojega v »Pavlihi«, to je naslov sam in pa uvodna pesem v prvi številki.

Čez leto ni bilo ne »Zvona«, ne »Pavlihe«. Dolžnost moja je bila skrbeti za Levstika. Posrečilo se mi je spraviti ga za silo pod streho. V državnega zakonika pisárno je prišel, kjer je delal več let, s konca v mojem, pozneje v svojem imeni. In kako je delal! Jaz sem bil pravi lenuh proti njemu. Delo je bilo njemu veselje, poklic! mene je samo silila dolžnost. Še zdaj ga imajo v pisárni vsi v dobrem spominu. — To je bilo nekaj, za silo; ali treba je bilo kaj zadostnega, stalnega. Tudi to se je posrečilo. Káko veselje je bilo med dunajskimi Slovenci, ko je prinesel »Dunajski časnik« — prvokrat tedaj ni nam bil dolgočasnik — imenovanje njegovo na knjižnico ljubljansko! To je bil zopet lep večer, ko smo — vsa družina je bila zbrana v njegovem imeni — obhajali imenovanje njegovo, a zajedno tudi odhod. Težko nam je bilo res, da ne bodedo več videli ljubega Levstika med sábo; a kaj mi! Mož je bil preskrben za vse življenje svoje! Bog mu ga daj še prav dolgo in veselo! — —

Tù sem zopet jedenkrat videl rojake svoje, da sem jih bil vesel — nikoli se mi niso videli tako ljubeznivi, nikoli jih nisem tako rad imel; na obrazih se jim je bralo vsem, kako ljubijo svojega Levstika!

Spremil sem ga v vozu do Badna — treba se je bilo posloviti, ločiti; Levstiku se je milo storilo. — Objame me solzán. V živem spominu so mi še besede, ki sva jih govorila ob slovesi — bile so zadnje! — — »Věš, prijatelj, toliko si storil záme — nikoli pozabil — vse povrnil!« — »Levstik, ali si ti prijatelj moj, ali nisi?« — »Kako moreš tako govoriti!« — »Prijatelj ne posoja prijatelju, ti mi nisi nič dolžan, Bog nê daj!« — »Z Bogom!« — »Z Bogom!« — Nisva se več videla na tem svetu! — —

Več let ni dal glasú od sebe. Pisal sem mu večkrat, prijazno, naj se me vendar časi malo spomni, poroči mi, kako se mu godi, da mi ne bode treba vedno družih povpraševati. Nič odgovora! To me je bolelo, kaj bi tajil? — Še več — naj se tu očitno izpovém za pokoro — bila so trenotja, ko sem začel skoraj dvojiti o značaji, o moštvu njegovem. Nisem ga več nadlegoval z dopisovanjem. Lepo se je maščeval. Ko sem se ga najmenj nadejal, pride mi od njega pismo, in ž njim tristo goldinarjev. Oprostite, čestita gospóda, da govorim tù o novcih — to ní lepo, imenitno, vém. Ali potrebno je tukaj, brez tega bi podoba Levstikova ne bila resnična, popolna

Pravica me sili govoriti. — Sedaj mi je bilo vse jasno! to pismo; ves Levstik je v tem pismu. Bogá hvali s konca, da mu je dal doživeti to trenotje; zdaj more zopet govoriti z menoj. Bral bi vam to pismo, ali ne morem, lahko bi mislil kdó, da hočem samega sebe povelečevati. In vendar povelečuje to pismo najbolj Levstika. Solzé so mi prišle v oči, ko sem je bral. Čez leto mi je prišlo drugo pismo, zdaj je bilo priloženih dvésto goldinarjev. Obljubil mi jih je bil v prvem pismu in poslal sedaj, nič ni pomagalo vse moje protestovanje. Kdor pozna svét, védel bode, kaj je tó; jaz vém. Tù mi morebiti poreče kdó: Vse lepo, ali tega pa ne véš, kaj je morebiti prav o tistem času govoril o tebi po Ljubljani! Vém, vém; slišal sem praviti mnogo čudnih stvarí o Levstiku, morebiti več nego je bilo res. In bodi, da je bilo to vse res, in še več; vse to mene čisto nič ne moti.

Levstik je bil bolan, dolgo je že nosil bolezen svojo v sebi; in to je bila bolezen, ki dela človeka posebno hudomušnega, nezadovoljnega. Napósled se je prijela, kakor je znano, tudi njegovega duhá. Pisava moja, katero je prej tako povzdigoval, bila mu je sedaj mehkužna, neslovanska! Spisov, pesmí mojih prej ni mogel prehvaliti; ko je zapustil Dunaj, preobrnilo se je mahoma vse na slábo. Káj je slovansko? to vprašanje mu je rojilo vedno po glavi. Pravega slovanstva je iskal povsod, v jeziku, v poeziji, v mišljenji in dejanji. In čimbolj ga je iskal, tembolj je bežalo pred njim! Napósled ni mu bilo že nič več slovansko; tudi svoja pisava ne! (S tem je Levstik pri nas mnogo zakrivil.) Kedór ne umé té patologične prikazni, temu se bode mnoga stvar kar nerazumna zdela v Levstikovem življenji. In kar je tu posebno žalostno, dà, res tragično: blagi, plemeniti mož, ki je tako iz srca, tako čisto ljubil národ svoj — saj ni imel druge ljubezni — njemu je posvetil vse svoje moči, vse življenje svoje; njemu je zvest ostal, ko ni našel mesta, kamor bi položil glavo, v svoji domovini — ta mož ni bil brez nekega nesrečnega vpliva, zlasti na naš mladi rod, poslednji čas svojega življenja! Tisto nesrečno radikalstvo se je rodilo ne daleč od njega. Ali to naj nam ne kalí nikakor v spominu svetle, jasne podobe tega vzornega možá, možá, kakoršnega jaz nisem videl in ga ne bodem! — —

Završimo! Toliko lepega je podaril Levstik svojemu národu; pesmi njegove so pravi dragi biser; proza njegova čisto zlato. In vendar najlepši dar, ki ga je podaril Levstik domovini svoji, bil je on sam, značaj njegov. Levstik je bil mož; kaj so proti temu vse tiste male hibe in slabosti njegove! Moško je bilo na njem vse: obličje in

hoja, mišljenje in dejanje, govor in pisanje. Podla misel, zvižaka ni imela mesta v srci njegovem. Kar je rekel, to je stalo; fraze ni bilo iz ust njegovih, niti iz peresa! Klanjal se ni; ni se mogel, pretrd mu je bil vrat. In kar je največ: Vzgleđ, kako ljubimo svoj národ, zapustil nam je Levstik, sijajen vzgleđ, Levstik je bil vzor rodoljubja za vse čase! — Rodoljubje! Življenje nam kaže dve različni vrsti rodoljubov: jedni vpijejo, drugi delajo; jedni se za mizo gosté, drugi strežejo; jedni imajo sad, drugi trud; jednih je mnogo, drugi so redki. Med té, imenoval bi jih tihe rodoljube, ne med óne glasne, špadal je Levstik ves čas življenja svojega in med njimi je bil prvi. Imenoval sem ga »národnega mučenika«; to ime mu ostani! Med národne svetnike-mučenike zapišimo Levstikovo ime. Solnca potrebuje plemenita rastlina, da se veselo razvija; solnca je imel Levstik premalo v življenji; od tod, kar je neveselega, trpkega na njem. Predno sklenem, še jedno besedo v svojem imeni:

Levstik! — Če gledaš z jasnih svojih višav, s poštenim svojim, ljubim obličjem, dóli na nas, ki smo zbrani nocoj v tvojem imeni; náme, ki se te v ljubezni in hvaležnosti spominjam pred svojimi rojaki: jaz sem te tako rad imel od tistega trenutja, ko mi je mati moja prvič te pokazala: »Rétinski« — a ti mi nisi izpolnil zadnje prošnje moje! Glej, ko sem si gradil hišico svojo, nisem zábil tebe. Pod streho gori se je zidala prijazna sobica, nekako taka, kakor tista tvoja v Rétijah, kjer si tako pridno pisal in pušil. Namenjena je bila tebi. Ko je bilo vse gotovo, pisal sem ti: Pústi vse ter pridi in živi z menoj; skupaj, prijatelj, preživiva dní, kar nama jih ostaje. V življenja svojega večerni zarji hočeva izprehajati se družno, pogovarjati se prijazno. Pod jedno streho končajva svoje dní! Nič nisem dobil povoljnega odgovora; vender sem upal in čakal! Zdaj je vse minilo! — Nobene želje nimam več záte. Pač, še jedno: Národ tvoj, ki si ga ljubil takó, ki si mu posvetil vse: ljubezen svojo vso in svoj trud, svojo srečo in življenje svoje — ta národ naj te spozna in čestí, kakor si vreden. Posnema te naj in vodijo naj ga povsod zlate besede tvoje:

»Skrbi záse, ljubi brata,
Dvigni ga, odprí mu vrata,
In sodnik naj bo srcé!»

Železnice in njih različni značaj pri posameznih národih.

Píše Ivan Vrhovec.

ko kdaj, resničen je gotovo v naši dóbi James Wattov izrek, da so ceste vsake dežele zrcalo, v katero se ogleduje njeno blagostanje, le da so te ceste v naših dnéh železnic. Le malo desetletij je minilo, komaj dobro pol stoletja, odkar je stekel na Angleškem prvi vlak po železni cesti, in že je preprežen ves svet ž njimi. Lukamatija drdra po zmrzlih tleh severnega ledenega evropskega, azijskega in amerikkanskega svetá, drví pod vročím tropičnim solncem bogate dežele Indije in razbeljenih puščavah avstralskih. Povsod, kamor prizvižga, udihne deželi in ljudem nov duh, predružači mišljenje ter prestvari vse njegovo življenje.

Sicer goni tega velikana po vsem širokem svetu ista čudovita moč in mu je umerjena ista pot, vender je železnica po različnih krajih svetá také različna, kakor so različni národje, ki so si jo omislili v svoj prid. Dva človeka na svetu, pravijo, nista si nikjer popolnoma jednaka in če sta si morebiti vender po zunanje, razlikujeta pak se po mišljenji svojem prav gotovo. Še menj mogoče pa je, da bi si v vsem podobna bila dva národa. Človeški rod je prejel od svojega stvaritelja prednost največje različnosti.

In taki, kakeršni so ljudje, take so stvari, do katerih imajo le količkaj moči. Vsak národ si jih prikroji také, kakor mu ugajajo najboljše in tudi velikan, kateremu pravimo železnica, ni se mogel odtegniti vsemogočni prestvarovalni sili človeški. Kolikor različnih národov, toliko različnih železničnih sistemov! Železniško življenje in gibanje je pri germanskih národih drugačno, nego pri romanskih ali slovanskih ter je odsev njih mišljenja, njih večje ali manjše izobraženosti, obrtnosti, njih odnošajev, skratka: vsega njih značaja. Človek je vtisnil v raznih krajih svetá tudi železnici znamenje svojega duhá, ki jo loči od vseh drugih.

Železniško lice je po vseh delih svetá produkt zemljepisnega, národopisnega, klimatičnega, obrtnega, poljedelskega, političnega in drugega razmerja, ki vse odseva v posameznih obrazih železniškega gibanja.

Srednja Evropa, zastopana v velikem nemškem národu ima po vsem drugačno železniško življenje, drugačen železniški značaj kakor n. pr. Francoska, Angleška ali Ruska.

Evropa ga morebiti nima svojstva, ki bi prešinjalo vse njene še takó skrite in neobčutne njene živce takó zeló, kakor je militarizem. Nikoli se ni še takó zeló po pravici zvala vsa Evropa, zlasti pa njen osrednji del, v prvi vrsti Nemčija z Avstrijo vred, velika vojašnica, kakor ravno v naših dnéh. Militarizem vpliva na vse naše življenje in to na vsakega najpreprostejšega od nas. Vojaški duh se nam je zaril globoko v kri in mesó. Komaj da more páglavec stati na svojih nogah, že se pokrije z vojaškim ali vsaj vojaškemu podobnim pokrivalom, opaše lesen meč ter stopa s svojimi vrstniki »in Reih' und Glied«. Malokaterega boš osrečil s kako drugo igračo preje, nego če mu podaš kôpo lesenih vojakov. Težko, da se oklenejo njegove oči katere podobe s tolikim veseljem, kakor kot sveča ravno stoječega vojaka.

Pa še pozneje, ko odrastemo, spremlja nas ta vojaški duh, kateremu je prvi in najimenitnejši pogoj odločna pokorščina. Vsa naša vzgoja je strogo vojaško navdihnena; nikamor ni na levo ni na desno se ni ozreti človeku, ako hoče da dospe do smotra in konca, ki smo ga mu pokazali in do katerega ga želimo privedi. Po vojaškem kopitu urejeno je vse naše mišljenje, razdeljen je ves obzor našega duha. Prostemu, samosvojemu razvitku naših duševnih sil je puščen kaj majhen prostor. Če skoči kaka samosvoja priroda čez ojnice, v katere smo jo upregli, napovedala je s tem vsemu svetu vojsko; svet zmajuje z rameni, morebiti da se v svoji jezi celó zakadí jedenkrat ali dvakrat v takega trmoglavca, a zatem ga spustí znémar, obrne se z milovanjem ali celó zaničevanjem od njega, ker je stopil iz »Reih' und Glied« ter se pregrešil proti temu, brez čegar bi moralo zgrmeti na kûp vse socijalno življenje, to je proti najstrožji disciplini.

In takšen militaren značaj kažejo tudi naše osrednjeevropske ali zaradi kratkote jih imenujmo kontinentalne železnice, da jih ločimo s tem od angleških. Neizrečno natančen red, prav minuciozna strogost pri vsakem še takó malo važnem železniškem poslovanji je pri teh železnicah neizogiben pogoj. Kakor si ne moremo misliti vojaka brez uniforme, takó tudi ne brez nje železniškega uradnika, ali sploh človeka, ki si pri železnici služi svoj kruhek; vsaj z železniško čepico mora biti pokrit, če že nima drugih delov uniforme. In kakó ponosen je nánjo! Koliko lože opravija posel svoj!

Kakor pri vojakih omejen je vsakemu neštevilnih železniških poslovnikov svoj delokrog; kar ne spada vánj, tega se ne dotakne in se ne sme dotekniti. Neštevilne »instrukcije« sto in sto »uradnih propisov« določuje mu vse njegovo gibanje na železni progi, prav

takó, kakor mora vojak zvrševati svoje prijemljeje pri puški po strogih pravilih službenega navodila. Tudi na železnici je v osrednji Evropi malone vsak korak natanko propisan.

Posledica te natančne razdelitve poslovanja je, da se vrši in odvíja železniško življenje kakor dobra, navita ura. Misliti ni treba železniškemu poslovníku nič, po svoje ravnati in četudi bi bilo to dobro, prepovedano mu je strogo. Visoke glave mu ne zaupajo, da bi mogla vzkliti pametna misel tudi v njegovi preprosti glavi. Propisi poskrbéc že naprej za vsak in tudi najmalenkostnejši pripetljaj. Odtod óna natančnost in varnost na železnicah srednje-evropskih. Tudi železniški, velikanski in neokretni reglement je prešel raznim železniškim poslovníkom v mesó in kri. Mehanično in pri tem vender čudovito zanesljivo opravljajo dolžnosti svoje. Gotovo je dosti ljudij pri evropskih železnicah, ki so jedenkrat ali drugikrat od prevelikega truda zaspali in navzlic temu spanju zvršili svojo dolžnost z največjo natančnostjo. Dolgo in vedno jednako poslovanje jim je že kar drugi človek. Ko se prižgè zvečer na kakem vélikem kolodvoru na tisoče belih zelenih in rdečih lučic, človeku, ki ne jé železniškega kruha, le kar mr-golj pred očmi. Vlaki prihajajo in odhajajo; sedaj se zasučé ta, sedaj óna lučica; tu piskajo »lukamatiji« križem semintja, tam pojó zvonci v temno noč. Godí se to dan za dném, leto za letom s takšno gotovostjo in rednostjo, kakor tekajo varno zvezde na nebu po svojih odkazanih jim potih, in godí se skoraj bi dejal človek mehanično. Najpreprostejšim ljudem je prepuščena skrb za red v tej velikanski kolobociji. Kaka nesreča je skoraj z-golj nemogoča stvar.

A ta velikanski aparat, ki ga opazujemo na kontinentalnih železnicah, imenovati se mora silno neokreten, požira neizrečno novcev ter zavira zajedno prostost gibanja v prometu. Ali evropskemu svetu ni móči biti brez njega. Evropa je star kontinent, in stari so njega národje, ki ne prehité ničesar, ki si nakopljejo rajši sto in sto križev na glavo, da téka le vse v gotovem in nenevarnem tiru. Ali so stari ljudje drugačni? Mlad človek preskoči lehkonóg in lehkomiselne glave plót, starček se mu umakne ter gre rajši četudi v velikem ovinku okoli njega. Saj se mu ne mudí nikamer, časa ima dovolj. Tudi srednje-evropski národi utegnejo dovolj, pri njih še ne velja angleški pregovor, »da je čas denar«. Na železnici se hočejo voziti varno, akotudi morajo kupovati to varnost s celo kópo sitnostij in zamud.

Dà, celó še več! Kakor devajo neštevilni uradni propisi najpreprostejšega poslovníka v ozke ójnice, ravno takó postopajo tudi z občinstvom. Srednje-evropejec je na železnici brez vsake svoje volje

ter celó zahteva od železniških zavódog, da mislijo oni namesto njega, potem ko je sédel v železniški voz. Železniški závod je njegov váruh, dokler se vozi. Kakor otrok se udá popolnoma v vse, kar se zdí železniškim poslovníkom, da je prav in dobro.

Odtod prihaja, da so srednje-evropski potniki na železnici neokretni in strahopéti, kakor otroci. To neokretnost so mu prigojili óni tisoči propisov, ki jih vidiš v vsakem železniškem vozu na steno nabite in v vsakem vozu drugačne. Srednje-evropski potnik na železnici ne vé, kam bi se dèl, in nima ga mirú, dokler ga ni posadil njegov váruh konduktér na prostorček, s katerega se ne gane več, in še potem ni vpraševanja ni konca ni kraja. Ali ta váruh pa se véde tudi takó, kakor se véde váruh nasproti otrokom, ki so izročeni njegovi skrbi. Na naših železnicah je železniški poslovnik trinoški poveljnik, čegar poveljem se mora občinstvo pokoriti in se tudi rado pokárja. In takó prihaja tudi tu na površje óni vojaški duh in óna vojaška disciplina. Kdó še ni opazil na naših železnicah, da se nosijo konduktérji nasproti občinstvu skoraj takó, kakor korporal nasproti vojaškim novincem, ki so mu jih ravno izročili v vézbanje?

Posebno velja to za severne dele nemškega cesarstva. Pri nas v Avstriji so železniški zavódi nekoliko popustnejši. Občevanje poslovníkov z občinstvom je prijaznejše, prísrenejše, disciplina ne takó stroga, vendar pa še vedno dejana v precéj ozke meje. Z železniškega voza ne smeš stopiti, ko si se pripeljal na postajo in se utegnejo kolesa še jedenkrat ali dvakrat zavrteti. Nesreča ni nikoli ugnana. Z voza stopivši utegneš kakó nerodno stopiti in se pohabiti. Sevédá odvrneš konduktérju, ki zareží zarad tega náte in te véde pred predstojnika, da te kaznuje: »Kaj to tebi mar? Če se pohabim, to je moja stvar, ne tvoja«. Toda temu ni takó! Železnica je tvoj váruh, in kakor se morajo otroci uklanjati poveljem váruhovim, takó tudi ti. Celó poškodovati se ne smeš, ako ti tvoj váruh tega ne dovoli. V Ameriki smeš stopiti z voza, kadar hočeš in kjer hočeš, naj vlak stoji ali pa je v najhitrejšem diru. Ako se ti posreči — prav, ako ne, pa tudi prav!

To je jeden típičen znak vsega srednje-evropskega življa na železnici in ima podlago svojo v ónem večkrat omenjenem nadzorovanji in v óni nesamostalnosti, ki razlikuje Srednje-evropca od družih národov. Kakeršen je on sam, taka je tudi fizijonomija ali obraz življenja na železnicah.

Stara Evropa pogreša óne mladeniške žilávosti, predrznosti in ónega podjetnega duhá, ki je napravil na priliko na Angleškem in v Severni-

Ameriki čudovita dela, proti katerim so vsa čudesa minulih časov otroške igrače.

Vzrokov za to prikazen nam je pa iskati v zgodovinskem razvitku evropskega stanovništva. Velika množica njegova postopala ni še v nobenem veku samostalno, ampak se je dala voditi sedaj od te, sedaj od óne višje oblasti, sedaj posvetne, sedaj duhovske, kakor vodi péstunja deco. In gorjé Evropi, kadar niso bili njeni národi na kratkem povódcu! Ravno takrat se je pokazala ta nesamostalnost najbolj. Za svobodo nezreli ljud je divjal sam proti sebi in ni bil srečen, dokler ga ni nepopisno trpljenje privedlo nazaj v stari tir. Dokaz temu so nam obile revolucije.

Póleg nesamostalnosti pa hodi vedno velika ozkosrčnost, ki se izraža najjasneje v Nemčiji, ónem sprimku obilo majhnih držav in državic, v katere je bila razcepljena osrednja Evropa v minulih stoletjih. Vsaka teh državic je bila središče, okoli katerega naj bi se sukal vesoljni svet. Njenim interesom naj bi se umeknili interesi vse Evrope.

Posledica te ozkosrčnosti je bila óna velika državna razcepljenost, ki je delala in dela še danes zemljevid srednje Evrope takó pisan. Ta razdrapanost odseva tudi v železniški mreži, ki prepreza imenovane države. Kolikor držav, tóliko nahajamo železniških središč, ki potezajo železnice náse. Odtod tóliko število železniških društev, ki se nikdar ne morejo združiti v skupino, potezajočo se za večje in obširnejše namene.

Drugače je n. pr. na Francoskem. Tudi tu je vtisnila zgodovinska minulost železniškemu gibanju posebno znamenje. Francoska, od nekdanj velika državna celota, ima samó jedno središče, to je Pariz. Semkaj držé skoro v ravnih progah vse železne ceste od juga, zapada, severa in vzhoda. V Nemčiji smo opazovali najrazcepljenejšo decentralizacijo, tu na Francoskem pa ravno nasprotno zgnéčenje vseh železniških sil, ki se združujejo v materijalnem zmislu v pariškem središču, v dušnem pa v železniškem monopolu velikih šestih železniških društev. Ta društva imajo vse železniško življenje v svojih rokah, vlada je skoro brez vsake moči do njih. V sloveči šoli «*école de ponts et chaussées*» delujejo skupno vsi duhovi v prosep železniškega življenja ter so v administrativnem oziru prišli do take dovršenosti, kakor v nobeni drugi državi svetá. Dá so avstrijske železnice takó izvrstno urejene, kakor nikjer v osrednji Evropi, pripisovati je francoskemu vplivu.

Značaj italijanskega, španskega in portugalskega železniškega življenja je med vsemi drugimi evropskimi najmenj izražen, ker so te države samó posnémalke francoskega in angleškega železniškega obraza.

O svojstvu italijanskih železnic je možno rêči jedino to, da bremo iz njih próg vpliv od severa proti jugu držečih Apeninov, ki so odkazali železniškim progam njih mér; drugič pa čitamo iz njih tudi spomin na minule klasične čase, ki vlečejo s starinskimi svojimi ostanki potnike vsega svetá od severa dóli proti jugu.

Stopimo pa čez Canal la Manche! Le prav ozek preliv loči čudovito otočje velikobritansko od evropske zemljine in kaka razlika v železniškem obrazu, ki je jasen odsev značaja angleškega, angleškega obrta in zgodovinske minulosti.

(Konec prihodnjíc.)

Iz življenja.

Novčeta.

Spisal Anton Koder.

Lepo popóludne je bilo. Majnik je razsipal cvetje in solnce je sijalo. Takega popóludné me poseti prijatelj pravnik Ivan. Bled je bil in nevesel.

»Jesen nosiš v prsih za cvetoče pomládi, prijatelj!« pravim mu.

»Jesen, zimo, ali pa grob, kar hočeš, samó pomlád sovražim, pomládi ne čutim,« odgovori tovariš.

Potem pristavi: »In vender pojdi z menoj! Ti ljubiš majnikov dan.«

In šla sva ob samotnem bregu reke, ki teče proti mestu. Ondu najameva čolnič. Trenutek pozneje veslava po reki navzgor.

Pénica je žgoléla v vrbovji ob bregu, čmrli so šumeli ob zlatícah, ki so se klanjale nad mirno tekočo vodo in dolgoklunj povódni kos je pomakal leteč ob površji v valovih zvedavo svojo glavico. Vmes je pluskalo srebrnopeno valovje, ki sva je rezala s svojimi vesli puščajje blesteče brazde za seboj.

»Kakó lepó, neizrečno lepó je danes,« pravim Ivanu dvignivši vesli v čolnič.

»Ostaniva tu in uživajva majnikovo srečo!«

»V majniku se pomladi tudi naše srce, novo življenje veje iz njega.«

Tudi on je potegnil počasi vesli v čolnič.

»Laž je, prijatelj, domišljija, da se rodi v majniku srcu sreča,« povzdigne tovariš glas in bleda barva mu izgine za nekaj trenutkov raz lica. Potem zopet mirno vpraša:

»Kdaj si videl zadnjič baroneso Evgenijo?«

»Na častniškem plesu.«

»Jaz je ne bodem nikdar več videl, nikdar več!«

»Ti si bolan, Ivan, jaz ne umejem tvojih besedij.«

»Bolam sem. Prav praviš, bolan v majniku ko cvetice cvetó in krožijo metulji ob beli jablani.«

»Vrniva se, spremim te domóv!«

»Ne! Tukaj je lepo, prijetno naju zibljejo valovi.«

Zopet molčiva.

»Čas je, da ti povem, kar imam že zdavnaj v mislih,« povzame zopet prijatelj Ivan besedo.

»Ti si kriv nekoliko, da se mi budé čez dolgo zopet z nepopisno silo zatrti spomini, da se mi je razbolela zopet nezaceljena stara rana.«

Takó je govoril prijatelj Ivan. Na obrobje čolniča se je naslonil in zrl v globino.

»Poglej, tukaj pod vodó je mir, kakor pravijo, ali verjemi, ni ga. Baš zdaj je zgrabil vélik klen mladiča klena in se je, ker je močnejši, okoristil ž njim.«

»Prijatelj, zakaj si me silil tedaj na óni ples?« povzame čez nekoliko zopet prijatelj.

Molčal sem. Mirno je stal čolnič.

»Spoznal sem tedaj, da je časih ljubezen, dana beseda — le igrača. — In vender jo ljubim! Ljubim jo — Evgenijo z vso strastjo — ! Čuj najino zgodbo!«

Zopet primem krepkeje vesli; kajti čolnič je jel plavati proti mestu nazaj.

»Dve leti nisem videl Evgenije in zdaj sem jo našel po naključji, katero si provzročil ti,« nadaljuje Ivan. »Srečne, presrečne ure sva živel nekaj skupaj, akoprem sem se porodil jaz pod slamnato streho in ona v viteškem grádu. Veselila se je počitkov, kadar sem zahajal v beli grad. In, saj véš, kakó je, prisezala sva si ljubezen — in — večno zvestobo.«

»Ločila sva se — in potem sem samó jedno pismo še dobil iz njene roke, v katerem mi veleva, naj jo pozabim.«

Molčal je zopet prijatelj Ivan. Naslonil se je na veslo in solza se mu je utrnila v vodo.

»Jutri je njena poróka!« nadaljuje prijatelj. Smijati se jame, čudno smijati pri teh besedah in barva se mu izpreminja na licih.

»Lehko bi jo videl še jeden pot, a gledat je ne grem. Dozdeva se mi danes, kakor bi mi ležala skala na prsih, kakor bi me pričakovalo nekaj usodepolnega. Ti pojdi tija -- ti!«

Takó je govoril prijatelj Ivan in zopet je prijel krepkeje za vesli. Mirno je plaval čolnič dalje in dalje.

Mračilo se je že, ko veslava zopet domóv.

Bila sva na pol pota, ko pravi Ivan:

»Glej, kakó odseva v večerni zarji mesto!«

»Dozdeva se mi, da razločujem vilo grofa Palma na višini,« pravim jaz v naglici brez premisleka.

Molčala sva zopet potem.

»Pazi, tu je vrtíнец, krepkó upri vesli!« opominjam nekoliko pozneje Ivana, ki je veslal na zadnjem konci. Zdajci se nenavadno zaziblje čolnič. Zgrabi ga vrtíнец in hipoma zasučé na desno in levo več potov zapored. Jaz, ki sem veslal na sprednjem konci, omahnem na obraz.

Stoprv nekoliko pozneje, ko se dvignem, ozrem se po tovariši na zadnjem konci — ali njega ni.

Strašna misel mi pride v glavo, ali dalje si niti misliti, niti slutiti ne upam.

Čolnič privedem k brégu in hitim nazaj. Ob brégu tekam in kličem da mi ohropí glas. Zastonj!

Strašna mi je bila tista noč. Do polunoči veslam potem z ribiči, po reki navzgor, da mi otrpnejo roke. Zastonj!

Po polunoči čakam brez spanja — jutranje zóre.

In ko se zdání, hitim zopet ob reki, kjer sem sinoči veslal z Ivanom. — Zastonj! Vse zastonj — voda žrtve svoje ni izpustila! —

Dopóludne sem videl čez dolgi most sredi mesta voziti vrsto elegantnih vóz; védel sem, kdo se vozi tam in — kam se vozi!

Več let mine potem. Živel sem na skrajni južni meji države. Mnogo let nisem videl slovenske domovine svoje. Pozabljati sem jel mladostne spomine, a na prijatelja Ivana sem mislil pogostoma — —

Jeden pot še sem videl baroneso Evgenijo — sedanjo grofico Palm, in to poslednje srečanje je imelo biti usodepolno. V Benetkah je bilo, deset let po Ivanovi smrti. Stanoval sem na »Riva degli Schiavoni«, na trgu slovanskem pri neki rodbini iz Monakovega. Lep je ta trg — spomin nekdanje trgovine slovanske v ponosnih Benetkah.

Nekega dné mi naznani gospodinja moja, da se je naselil v njenem »hôtel garni« tudi neki moj rojak z bolno svojo hčerjô.

Zanimal sem se za rojaka svojega ter iskal prilike, da ga pozdravim.

Neko popóludne odidem na otok Lido tijkaj, kjer se zbira cvet benečanske gospôde, najdem svojega rojaka barona S. — in bolno njegovo hčer: grofico Palm.

Poznal me ni baron S., akotudi sem bil nekda j sošolec njegovega jedinega umrlega sina, pogostoma v njegovi hiši, toda pozabila me ni bila grofica Palm.

Ker ni ugajalo prešumeče življenje na otoku bolni grofici — bila je jako slaba — vrnemo se, ko se jame mračiti, v gondoli v mesto.

Na sredi pota smo bili, ko me nenadoma vpraša grofica:

»Vi ste poznali gospoda Ivana G.?»

»Poznal; bil mi je najdražji prijatelj!«

»Bil?» dejala je skoro preplašena.

»Dà — bil! Kajti umrl je že davnaj!«

»Umr!« ponovila je póluglasno in kakor v stare spomine zatopljena.

»Pa kdaj je umrl?« pristavila je skoro mehanično, le da je takoj izpregovorila v molku, ki je bil nagloma légel na našo malo družbo.

Povédal sem leto in dan; oh, óni nesrečni majnikov dan, ki je moral tudi nji biti v živem spominu. Pristaviti sem hotel — kakó je umrl Ivan, a strahoma sem umolknil: kajti grofica je bila pri prvih mojih besedah omahnila in z zamolklim jekom se sklonila k očetu.

»Kaj ti je, Evgenija, kaj ti je?«

Odgovorila ni, le robec je tiščala k ustnom, kjer se je prikazala rdeča kaplja.

Plahotno smo zapazili, kakó ji pohaja sapa, baron je klical na ves glas na pomoč — a zastonj, vse zastonj — v malo trenutkih je objemal mrtvo svojo hčer.

Sam ne vém, kakó sem prišel tedaj domóv.

Tretji dan je bil pogreb grofice Palm.

Tri gondole so veslale na benečansko pokopališče. Baron S. in jaz sva bila pólég gospodinje hôtela jedina pogrebca nekdanji baronesi

Evgeniji. In broj mórskih rib je spremljal samotne pogrebce na morji Jadranskem.

»Palm ima na vésti otroka mojega,« pravi mi baron S., ko veslava od pogreba domóv. »Ko je zaigral njeno dóto, poslal mi jo je domóv. To ji je zamorilo srce, nakopalo neozdravno bolezen. — Prepotoval sem ves južni svet, iskaje zdravila bolnemu otroku, zastonj.«

Stari baron je potegnil z roko preko lica.

»Oprostite, kaj je bilo z Vašim prijateljem? Vém, da se ga je spominjala moja hči pogostoma v zadnjem času.«

Povém mu usodo prijatelja Ivana, toda molčal sem o njegovem razmerji k pokojni Evgeniji.

Tudi baron je potem umolknil.

Nekoliko dnij pozaeje sva se poslovila, in ko mi je podal roko, zgodilo se je to uljudno, toda mrzlo, obično; zdelo se mi je, da je bil starec tudi véšč óni umetnosti, ki se ji pravi: lahko pozabiti! —

Imenik krajepisnih imen slovenskih.

Spisal Simon Rutar.

(Konec.)

Da dokažem, kar sem trdil pod točko 1. in 2., navajam tukaj vsa meni poznana krajevna imena *Jader*, *Jadra* in njim sorodna *Odra*, *Modra*, *Modrej* itd.

Jadra (it. *Peschiera*) otočec blizu Krunarskega otoka (*Incornata*) na zahodu *Zadra*;

Jadrifa rt na levi roki pri vходу v zaliv šibeniški;

Jadrina, pristanišče ob Kvarneru, 45° 1' sev. širjave in 31° 52' vzh. dolžine (*Ferro*);

Jadrin pot, dolina na severu Dolnjega Unca (*Bosna*);

Jadar, levi in desni pritok *Drine* v Srbiji, (*Jadro* blizu *Solina*);

Jadrić, selišče na severu *Prgometa*, občina *Trogir*;

Jadrić, vélikí in malí, selo v zagrebški županiji, pošta *Severin*;

Jadrić, selo pri *Lipiku* v zagrebški županiji;

Jadroni, selo na vzhodu *Oprtija* v Istri;

Jadrijević, raztresene hiše v soseski Glavice, vzhodno od Sinja (blizu Madrića);

Jadroći, soseska blizu Gračišća (Gallignana) v Istri;

Jadrući, soseska blizu sv. Vitala, občina Vižnjan v Istri;

Jadrići, (Giadreschi) selo na vzhodu Pulja v Istri;

Jadri (Giadri), levi pritok Drima, severno od Lješa (Alessio) in na njegovem ustju kraj Jadri. Primeri naše: Idrije, Idrijce, Judrio itd.;

Jadrška vas (ves, Jadersdorf) blizu Višprij (Weissbriach) na Koroškem;

Adriach (v Jadrah), selo južno od Trga (Feldkirchen), Koroška;

Adriach, selo blizu Frohnleitna na Štajerskem;

Adrijanci, vas z 52 hišami blizu Podsrede;

Adrijanec, selo med ogerskimi Slovenci blizu Belotinca;

Jadrtovac, (it. Castel Andreis), vas na globokem zalivu vzhodno od Šibenika.

Tudi svojska imena iz korenike *jadr* so prav navadna po Dalmaciji, n. pr. Jadrić v Spletu, Jadrov v Šibeniku. Ime Jadrić se nahaja tudi na Kranjskem že pred l. 1200. (Šumi, Urkundenbuch II. pg. 1.) Jadrijević je bil l. 1493. knez skradinski. Jadareus, Jadreus, Jadrochina so se imenovali kmetski posestniki po severni Dalmaciji proti koncu XI. stoletja (Rački, Monumenta Slav. merid. zv. VII. pg. 53, 128, 132, 171.) Jadrašić Radivoj se je imenoval hercegovinski junak, ki leži pokopan v Podgradji blizu Hrastna. Jadrul (Giadrullo) se je pisala imovita rodbina na Hvaru početkom našega stoletja. Jadreiz Musco iz Spleta se nahaja l. 1144. med pričami (Kukuljević, Codex diplomaticus II. 37.)

Naše *Idrije* in *Idrijce* niso nič drugega kot *Jadrije*, ker se v tolimskem narečju *j* z nastopnim vokalom izpreminja v *i*, n. pr. *ipnenica*, mesto *japnenica*, *ist* m. *jest* (jaz), *ikati* se m. *jokati* se, *ig* m. *jugum* itd. Italijani imenujejo mejno reko med Avstrijo in Italijo *Judrio*, a Slovenci ji pravijo *Idrija*.

Ako se pred koreniko *jadr* postavi digamma, tedaj dobimo obliko *Viadr*, *Vijadr*, *Vidr* (primeri ribo vidrol) n. pr. Vidre, vas zahodno od Plevlja, Vidrić (Jidrić), vas na severozahodni strani »Hana pod Romanjom«. — Vsakdo vé, da se je šlezka reka *Odra* pri starih geografih imenovala *Viadrus* (Jadr) in zato sta ti dve obliki takó sorodni, kakor *Dunava* in *Danuvius*. Ravno tó izhaja tudi iz italijanske oblike *C. Andreis* za hrvaški *Jadrtovac*, namreč Andreis je pokvarjeno iz Andrić, *an* stoji m. *o*, torej Andreis = Jadrić (Jadrtovac). L. 1347.

bil je knezom zadrskim neki *Toma Viadro*, gotovo poitalijančeno na mesto Jadrić. In koliko Oder je Bog dal po slovanskem svetu!¹⁾

Odra, rečica v zagrebški županiji in tu blizu tudi dve vasi, jedna južno od Zagreba, a druga zapadno od Vélike Gorice;

Odrina, živ studenec pri cerkvi sv. Frana blizu Sinja; prim.:

Undrima (Odrina), sedaj ponemčena Ingering pri Knittelfeldu;

Odrinska gora, hrib med skadarskim jezerom in Malim blatom, zapadno od Žabljaka v Črni gori;

Odrinice raztresene hiše v občini Pasičine blizu Jezera vrh-gorskega.

Mislím, da od Odre ni prevelik skok do *Modre*, *Modrave* (Morave), *Modruše* itd. Dalmatíneec govori: »voda se *modri* («spielt die bläuliche Farbe») gdje je duboka«,²⁾ t. j. vsaka globoka voda kaže modro (plavo) barvo. Jezer, zalívov, dolín, rek in ob njih ležečih krajev te korenike imamo zadosti po vsem slovanskem jugu, n. pr.:

Modrić jezero blizu izliva Neretve;

Modrić drága, zalív na severu Zrmanje, v kateri se izliva Modrić potok (novográdski zalív);

Modrić drága, zalív na zapadni strani Pelješca ali Stonskega rta (Sabbioncello);

Modriš potok, zahodno od Svinišča blizu Omiša;

Modrić, trg na desnem bregu Bosne, malo pred njenim izlivom v Savo;

Modrić, soseska blizu Svinišča;

Modrić, soseska vasi Račice blizu Prgometa (občina Trogir);

Modrić, raztresene hiše v občini Glavice, izhodno od Sénja;

Modrić, vas na Črnem Drimu južno od Dibre;

Modrići, vas od 36 hiš, pošta sv. Juraj pri Sénji;

Modran, vas zapadno od Janje na Drini (primeri: Modran južno od Prage na Vltavi);

Modrino selo, vas v okraji obrovskem;

Modri dol, dolina na iztoku Kozika v Poljicama;

¹⁾ Miklosich (Slavische Ortsnamen aus Appellativen) velí, da je *Odra* »ammissitissimus sclavonicae regionis« in misli, da so si Slovani to ime prilagodili (»mundgerecht gemacht«) od grškega *οὐαδρος*. — Nasproti sklepa Šembera (Zapadni Slovani pg. 127) iz Odre na slovansko koreniko Viadra in misli, da je s tem odstranil zmešnjavo v prazgodovini slovanskih in ilirskih národov.

²⁾ »Modri se more, gdje mu se dno ne vidi«; »modrace« je mesto, kjer se vodi duo ne vidi. *Modrac* se imenuje globoko mesto v reki Krki blizu Visovca.

Modrava, vas blizu Murtera in vsa zemlja med Vranskim jezerom in morjem;

Modruša, pobrežje jezera Blidinje pod Vran planinam v Hercegovin;

Morača v Črni gori morda ni nič drugega nego »Modrača«;

Modrej in *Modrejice* ob Soči na Tolminkem bi morale tudi iz te korenike izhajati; ravno takó tudi

Morsko, namesto Modrsko na Kanalskem;

Modrzejow, vas v jugozahodni Poljski, na rusko-avstrijanski meji;

Modriach, vasij te ponemčene oblike je mnogo po Koroškem in Štajerskem;

Modrinja vas, v ziljski dolini na jugu od Št. Mohorja;

Modrinja vas, (Möderndorf) blizu Gospe svete, severoizhodno od Celovca;

Mödring (Modrinek), vas in nad njo gora tega imena zapadno od Koroškega Gradca (Grades);

Möderbruck na Belici (Pöls) povrh Sirnice (Zeyring);

Mödritz, vas južno od Brna na Moravskem.

Nikdo ne bo dvojil, da najdejo naši mani nabiralci krajevnih imen po Slovenskem mnogo oblik, ki so popolnoma jednake ali vsaj prav podobne tu naštetim.

Taka krajevna imena naj bi se posebno zaznamenovala in poleg opozorilo, da se takó ime nahaja tudi drugod na slovanskem jugu. Takó nam bode mogoče dokazati, da so taka imena naša svojina in da je torej tudi národ, ki je s temi imeni zaznamenoval obljudene svoje kraje, bil naš národ.

Jezikoslovne mrvice.

Priobčil dr. K. Štrekelj.

naslednjih vrstah razglašam nekaj besed, katere še niso bile do zdaj zapisane, ali saj še ne razložene, kolikor pomnim; slišal sem jih večinoma od svojih dunajskih prijateljev in znancev.

Take stvari pridejo na več strani prav, zato bi dobro biló, ko bi se rodoljubi, katerim je dano živeti med svojim narodom, usmili

teh zapuščenih sirot in jim pomagali priti v zavetišče slovenskega slovarja. Ne samo znanost, ampak tudi praksa se bo ž njimi okoristila. Marsikdo je še nedavno nevoljno vihal nos nad Erjavčevo „potno torbo“, češ, čemu ta potrata! — ali dandanes vendar že rabi v svojih spisih lepo vrsto tam objavljenih besed. Ker se pa v enake zapise le prerada ukrade kaka netačnost ali celo napaka, zato bi bilo najbolje, da se razglašajo v naših časopisih.

Nekaj besed sem zapisal le zato, ker se kaže v njih kaka glasovna posebnost. Dosti jih je izposojenih od naših sosedov, vendar se mi zdé važne v kulturno-zgodovinskem oziru. Jezikoslovna znanost zahteva, da moramo te tujke preiskavati in razlagati z isto ljubeznijo kakor domačinke: oboje so jezikoslovcu samo predmet za opazovanje. On jih tedaj ne bo niti zaničeval niti priporočal; praktični stilist in učitelj pa bo na podlagi znanstvene razlage lahko sprevidel, kaj mu je napraviti s to ali ono besedo.

Nekatere besede, ki so mi temne ali pa so v svoji domači obleki kako zanimive, priobčil sem tako, kakor jih narod izreka. Zdi se mi nepremišljeno, ko bi hotel kdo dajati takim besedam književno lice in sam ne bi vedel, kako naj bi se glasile; — est grammatici quaedam nescire!

* * *

Åkles, *a*, subst. m., Atlasstoff. Tako govore v cirkljanskih hribih, pri Fari na Idrijci pa *åkles*. Znano je, da Slovenec govori pogostoma *k* za *t*: *tnalo* — *knalo*; *poklam* (po Gorenjskem) *potle*; prim. še *zdolaj kèdl*, *krapina*, *škedènc*. Namesto *Tolmín* se govori poleg *Tomín* tudi *Tmín* in *Kmín*; isti pojav vidimo tudi pri besedi *komín* Vertiefung im Wasser, poleg *tomín* in *tolmín*.

Båwhast, adj., weisslich, grau; rabi se posebno o živini (Podgorjane v Rožni dolini). Beseda je iz nemščine: *fahl*, kar se bavarski glasi *falh*: der Falh, Pferd, Ochs von fahler Farbe; *fålchet*, die Farbe eines solchen fahlen Thieres (Schmeller-Frommann, Bayr. Wörterb. I. 706); tirolščina ima poleg *fålb* tudi: *fålch*, *fålchet* von weislicher Farbe; die *Falche*, *Fålbe* sind auch Namen für Kühe und Ochsen (Schöpf, Tirol. Idiotikon 116).

Bgånca, *e*, subst. f., tu pa tam na Tolminkem isto, kar nsl. gubánica, gibánica. V goriških Slovencih se še sliši *gubána* (Št. Peter), kar so tudi Furlani sprejeli v svoj jezik. *Bganca* je nastalo iz *guba-*

- nica* ravno tako, kakor malor. *bhač* iz *hbač*, *hibac* (Miklosich, Etym. Wörterb. 82) in velikor. *bgato* iz *gbato*, *gibatv* (Dalb, Tolkovyj slovar' velikoruskago jazyka I. 58); razvoj je torej ta: gubanica, gbanca, bganca.
- Bóvkat*, *bóvkam*, verb. ipf., glasnó vole ustavljati (Šmartno pri Litiji); Korošci izgovarjajo *wóvkat* (Podgorjane). Nejasna beseda; najbrž je narejena po glasu, s katerim se volom zapoveduje, da naj se ustavijo.
- Brodovita*, *e*, subst. f., Viburnum Lanthana; ta beseda se izgovarja pri Fari *bradavita*, v cirkljanskih hribih pa *brdavita*; v teh hribih pravijo ti rastlini tudi *drjavita* (to je: drgovita). Vse to je iz *dobrovita* (Letopis Mat. slov. 1879. 119, 120). Prim. še zdolaj *dobrolétovina* in *kúkovič*.
- Brgamín*, *a*, subst. m., Brieftasche (Tolminski hribi); prim. ital. ben. *bergamino*, furl. *bergamìne* pergamena, carta pecorina.
- Britola*, *britula*, *e*, subst. f., Taschenmesser (Goriška ok.). To je izposojeno iz furl. *britule*, ben. *britola* coltellino; furlanščina in beneška laščina pa imata to besedo od Slovencev: *britva*. Goričani so torej besedo nekoliko spremenjeno nazaj dobili.
- Cáker* (reci: cákr) v reku: *v cáker hoditi* Nebenbuhler sein, zusetzen (Novo mesto) je iz bavarskega: *zu acker gèn* mit Einem, ihm zu schaffen machen, ihn plagen (Schmeller-Frommann I. 32); tirolščina pozna: *ackern* wacker losarbeiten, anstrengend arbeiten; zanken: die zwei haben mit einander immer z'akern; že stvn. ima *zi akare gàn* (Schöpf, Tir. Idiot. 9).
- Čádan*, *a*, o. adj., reif; *čádan lišnk* (léšnik; Ponikva na Št. Viški gori). Druge sorodnice te besede pogl. v Let. Mat. slov. 1882/83. 200. Če Levstik na tem mestu uči, da je *saja* Russ iz istega korena kakor *čada* ali *kaditi*, je to seveda popolnoma neosnovana trditva; prim. Miklosich, Etym. Wtbch. 290: sed IV.
- Čtvežen* (reci čtvežn), *čtvežna*, subst. m., Draht (Bohinj). Janežič ima v svojem slovarji: *čebežen*, *čiležen* in *čvežen*. Matzenauer, Cizi slova ve slovanských řečech 138, izvaja to iz nemškega Zieheisen; dasi te besede v tem pomenu ni najti v nemških slovarjih, vse kaže, da Matzenauer prav sodi; primeri še, da se srvn. *drátsmit* v novi visoki nemščini imenuje *Drahtzieher*. — Zraven omenjenih oblik se govori še: *čtvežn* in *čúkežn*, prvo po Gorenjskem, drugo pa v Lokavci na Goriškem. Iz Zieheisen se te dvě obliki ne moreta izvajati; Zugeisen, ki bi sicer ugajalo, pa tudi ni znano nem-

škim slovarjem prav v tem pomenu. Sanders, Wörterb. der deutschen Sprache I. 359. 360 ima: *Zieheisen* = *Zugeisen* = *Drahteisen*:

1) Eisenplatte mit Löchern von verschiedener Weite zum Drahtziehen; 2) Eisen, das zu Draht gezogen werden soll.

Čúklja, *e*, subst. f., skala, Fels (Temljine v tolminskih hribih). Erjavec v Let. Mat. slov. 1879. 136 piše: *čúkla* strmina v planinah. Beseda je tujka, ali odkod bi bila vzeta, ne vem za gotovo; prim. furl. *cucc*, *m*, rupe, poggio, colle, giogo (Pirona, Vocabulario friulano 102).

Čúlja, *e*, subst. f., paróbek (Kanal). Erjavec v Letopisu Mat. slov. 1879. 136 piše: *čúla* razklan parobek, kos parobka (Rihenberk), in ravno tam tudi: *čólja* parobek (v Bolci). Meni je Bolčan to besedo izgovoril *čúola*, torej je zadnja Erjavčeva pisava prava. Beseda je nemška, prim. bav. die *Zollen*, der *Zoll*: 1. compacter, gewöhnlich cylindrischer Klumpen; 2. Klotz (Schmeller-Frommann II. 1115).

Čúma, *e*, subst. f., bukev, *fagus silvatica* (Temljine). Temna beseda.

Déža, *e*, subst. f., umešeno testo: *déža shája* (testó vstaja; Podgorjane). Kakor nsl. *déža* Kübel je tudi ta beseda iz nemščine; prim. tirolsko *dése*, *döse* Backtrog; frank. *dös'n*, *m*, Sauerteig, iz stvn. *deismo*, srvn. *deisme* Sauerteig, Hefe.

Dobrolétovina, *e*, subst. f., *Viburnum Lanthana* (Šmartno pri Litiji). Iz *dobrovitovina*. Prim. zgoraj *brodovita*. — Zanimivo bi bilo zvedeti, ali se na vse tako čudovite izpremembe skoraj ene in iste besede ne veže kaka vraža ali pravljica, po kateri bi bil narod n. pr. iz dobrovitovine *dobrolétovino* napravil (po takozvani narodni etimologiji).

Dřkati, *dřkam*, verb. ipf., Eis laufen, schleifen (Podgorjane, Celjska ok.); Holz auf einer Riese ins Thal schaffen (Podgorj.). Prim. nsl. *dřča* in *dřasta* Riese; korén vsem tem besedam je *der*, razširjen s *k*: *dřeti*, *dřem*, reissend schnell laufen, *dřkati* reissend schnell laufen lassen. Nsl. *dirjati*, *dějati* traben, *dřr*, *děř* Trab se od tega korena ne sme ločiti.

Drnjókati, *drnjókam*, verb. ipf., durch die Nase reden, unverständlich reden (Tržič). V slovenščini je sicer znano *drnjóhati* schnarchen. Erjavec v Let. Mat. slov. 1882/83. 202 piše *drnóhati*. Kolikor jaz vem, je *n* v tej besedi omehčan. Ta tvorba je onomatopetična. Za *drnjóhati* = *smřčati* se sliši včasih po Goriškem tudi izraz *vleči dréto*; prim. gledé glagola enak rek v furlanščini: *tirá*

su ju foj, respirare a grande stento, agonizzare (Pirona, Voc. friul. 166).

Dúša, e, subst. f., Knopf; železo v likalu (Bügeleisen); das den Docht tragende ‚Schifflein‘ im Nachtlicht (po Goriškem). Vse troje je gola prestava ital. *anima*, furl. *ànime*; prim. tržaški *anima de boton fondello*, *dei lumini* luminello (Kosovitz, Dizionario del dialetto triestino 1877, str. 7); furl. *ànime di botòn, dal fierr, dal lumìn*. — Kadar goriški otroci prisegajo o kaki stvarí, katera ni res, in hočejo, da jim Bog njih prisege in laži ne zapiši v greh, primejo se za gumb ali dušo in se zaklinjajo pri duši na obleki; nasprotnik seveda ne sme tega zapaziti.

Golên, êna, o, adj., unreif (Tržič). Jabelka, hruške, češnje itd. so še golêne, t. j. zelene. — *Golênc, nca*, subst. m., unreifes Obst. Jančič ima *golanc* unzeitige Frucht, kar bi utegnilo biti samo koroški izgovor namesto *golênc*.

Portôj, adv., hinauf. Tako govoré Podgorjane; to je najbrž sklopljeno iz *gori* in *tje*: *goritje*. *Tam* in *tje* tudi po Goriškem radi stavijo pred adv. *gori* in *doli*, po Tolminskem in Benečanskem pa tudi pred predlog *v*. Gl. *htórv, kèdl*.

Hirs, adj. röhlich (Podgorjane). Temna beseda.

Hôden, dna, o, adj., tüchtig im Fussmarsch: stavec nisem več tako hôden, ko v mladih létih. Podstava je *hodz* (Miklosich, Etym. Wtbch. 86: ched II.).

Htórv, adv., oben (Podgorjane); *thórv* isto (v celovski ok.). To je sklopljeno iz *tam* in *gori*: *tamgori*. Prim. enaki pojav v preskakovanji soglasnikov zgoraj: *bgánca*.

Ječménka, e, subst. f., Speltweizen, Triticum spelta (Pri Fari). Gl. Miklosich, Etym. Wtbch. 104: jenk- 1.

Jerevín, a, subst. m., silen veter, vihar (Črni vrh). Podstava bo pač stsl. *jarv* amarus, iratus; prim. r. *jaryj* grimmig, zornig, wüthend; ako je to res, potem bi bilo pisati *jarovín*.

Jéšče, a, subst. n., neprebavljena hrana v želodci zaklane živali (Temljine). Erjavce v Let. Mat. slov. 1879. 139 piše: *jéšča* f., hrana. Koren je *jad*, oziroma *jéd*.

Júžen, zna, o, adj., regnerisch: júžno vrême, to je dežévno vrême (Temljine, Kras). Podstava je *jugv* Südwind, ker ta veter rad prinaša dež. — »Moker kakor juža« (Let. Mat. slov. 1882/83-206) pomeni torej: Moker kakor južno vreme.

Kastorec, kostorec, rca, subst. m., Hut aus Biberfell, der Castörhut (Kranjsko); dandanes, ko je bebrovina predraga, zovejo se kastorci še tudi drugi klobuki, dasi so iz čiste kosmine. V Otaležah je *kastorec* (reci *kastúrc*) sploh kosmat klobuk, kateremu ponekód pravijo *smoljenec* (Let. Mat. slov. 1880. 189).

Kodl, adv., hinunter (Vipavska dolina); iz *tje-doli*. Prim. *ákles* in *γortòj*.

Kisováj, a, subst. m., Gährausbrauch, kar teče iz soda, kader vino vre. Janežič ima v slovarji *kisovánj*. Nejasna beseda. V drugem delu tiči morda nemški *Wein*.

Klěščman, a, subst. m., *Lucanus cervus* (v Idriji, kjer besedo izgovarjajo *klišman*). Isti keber se v cirkljanskih hribih imenuje *kliš*, gen. *kliše*, to je klěšč, klěšča. V Bolcu mu pravijo *klěššar* (Let. Mat. slov. 1879. 131), kar ima tudi Janežič v svojem slovarji. Prim. Miklosich. Etym. Wtbch. 119: klěšta.

Klúpe, klúp, subst. f. pl., das Zwangholz (Podgorjane); iz nemškega die *Kluppe*, die *Kluppen*, isto.

Koncljati, koncljám, verb. ipf., hin und her raufen; balgen, reissen. *Koncljánje, a*, subst. n., Balgerei, Scharmützel (Tržič).

Koréla, e, subst. f., die Klage (Tolminsko); iz ital. *querela*. *Koréla*: *queréla* = furl. *cuièt*: ital. *quiéto*.

Koréš, ža, subst. m., vož, ki veže grédelj na plužna kólca (Šmartno p. Litiji). Prim. v Let. Mat. slov. 1882/83. 208: *koréze*, f. pl., jermeni, idoči vpreženim volom od ojesa do rogov. Iz ital. *coreggia*, f., Riemen; ben. *corèza*; furl. *corèje* striscia di cuojo od altro, con che si cinge o s' allaccia checchessia (Pirona, Voc. friul. 79).

Krapína, e, subst. f., ostanki, kader delajo olje iz lanénega sémena, Leinkuchen, Oelkuchen (Tuhinj). Nsl. je to: *tropíne*, prim. Miklosich, Etym. Wtbch. 51: dropü. Tam je še pristaviti: velikor. *drobiny*, dreba, kvasnaja ili pivnaja gušča, ostanki zatora po spuské susla ili kvasa, barda; vinogradnyja vyžimki (Dalb, Tolkovjy slovarb I. 507). Prim. zgoraj *ákles*. Beseda je tujka, prim. Matzenauer, Cizi slova 6, 7.

Kréhati, kréham, verb. ipf., hüsteln; v Celji izrekajo *kréhat*, v Podgorjah pa *křhatv* (řhatv). Prim. Miklosich, Etym. Wtbch. 90: chraka.

Kripica, e, mal voz (Trst). Beseda je prešla tudi v tržaško italijanščino: *crìpizza carretta* (Kosovitz, Dizionario del dial. triest.

14). — Podstava je *kripa*, Wagenkorb, kar je od nemšk. *Krippe* praesepe; Flechtzaun.

Krémplji, *ljev*, subst. m. pl., Schneeschuhe (Ravne). — Erjavec v Let. Mat. slov. 1882/83. 210 piše: *krplje*, *krpelj*, f. pl., isto v Bolci in v Laščah. Beseda je temna. Prim. še *krámp*, m., železo, katero si zavežejo o poledici na noge. Bavarščina ima: der *Krampen*, der, das *Krämpel*: 1. gekrümmter Zacken, 2. Spitzhaue, 3. Kralle, Vogelkralle (Schmeller-Frommann I. 1369). Jarnik, Versuch eines Etymologikons 237, ima koroško-nemški: der *Krampen*; slov. *krampel*, *krempel* die Klaue. Krampu pravijo pri Fari *krâpš*, subst. m., in poleg tega tudi *kînplici*, gen. *kînplicev*, subst. m. pl. Po Tolminkem se sliši za *kramp* tudi *krâmpč*, iz katerega je *krâpš* okrajšan; v obéh besedah tiči na konci nemški *Eisen* (*isen*), kakor tudi v besedi *krambižar* Fusseisen, o kateri pogl. v Matzenauerja Cizi slova 219. Beseda *krplje* Schneeschuhe je najbrž iz beneške laščine: *carpia* poleg *scarpia* črevelj, lat. *carpisculum*. Pri nekaterih od teh besed je gotovo narodna etimologija vplivala, da so dobile današnje lice.

Krèvelj, *krèvlja*, subst. m., Grabeisen, kopalo za razkopavanje ognja (Celje). Janežič ima v slovarji: *Krevelj*, *vlja*, m. Krummhacken in *krevlja*, e, f., Ofenkrücke, Ofengabel. V Podgorjah je *krèvlja*, e, subst. f. (izgovarja se: *'rèvola*) das Bugholz beim Schlitten, das am Boden hingeleitet. — Podstava vsem tem besedam je *krivû* schief, krumm (Miklosich, Etym. Wtbch. 141).

Krúnkelj, *krúnklja*, subst. m., iz nemšk. *Krummholz* (Leskóvca pri Litiji). Sprva se je nemška beseda preuredila v **krunkelje*; narod je mislil, da je to diminutivum, zato je *c* odvrigel (narodna etimologija).

Kržovátk, e, subst. f. sinica, die Kohlmeise (Šmartno p. Litiji). Temna beseda.

Kúhati, verb. ipf. Slovenci oglje *kuhajo*, Nemci je pa žgó (brennen); vsaj v nekaterih krajih po Gorenjskem ga Slovenci ne žgó.

Kúkovič, a, subst. m., Viburnum sp. (Gorica). Prim. *brodovita* in *dobrolétovina*.

(Dalje prihodnjič.)

Zlata útva.

Na lov mi plemič mlad odpravlja se,
 Molčé od matere poslavlja se.
 »Ne hodi! Sanja me nocj mučila,
 Ob tvójem gróbu sólze sem rosila.«

Izza gorá priplul je zor lehnó,
 Napóti plemič v šumo se temuó;
 Jutránji pôkoj drevje je pokrival,
 In ptiček v gnezdu še sladkó je snival.

Ne strelja; kakor v sanjah gre naprej.
 Oj, kám te véde tajno pot, povej?
 Hití mu po skalinah noga mlada,
 Pečin se ne ustraši, ne prepada.

Naprej, naprej! Naproti pribučí
 Peneči hudournik ter šumí:
 »Oj, dânes vsaj ostâvi to goróvje,
 Pogubonosno rajsko je valóvje!«

Naprej! V boróvje prišel je temuó,
 Omámi čut ga nepoznan sladkó.
 Nad njim svarčé so bôri zašumeli:
 »Ne stopaj dalje, vrni v grad se beli!«

Ne sluša, dalje sili mu srcé,
 Oči od kopernenja mu planté.
 Naproti njemu ptica priletéla,
 In ptica lástavica je žgoléla:

»O kaj ti pravim, plemič brdkí moj,
 Čemú te sém korák privél je tvoj?
 Srcá ognjéno króti hrepenenje,
 Mladó takó je tvoje še življenje!«

Kaj mari mu svarečega glasú,
 Naprej, naprej, le više brez mirú!
 Sedâj dospè na vzvišen rob pečine
 Pogleda tjà v neznané mu globíne.

Pred sabo vidi jézero krasnó;
 Mladenič, rajsko jézero je tó!
 Blestí se vse čaróбно in leskéče;
 Oj, plemič ti, zakaj srcé trepéče?

In sred jezéra útva ziblje se,
 Lehnó po njem, ponosno giblje se.
 In lovec vidi útvo zlatokrilo
 Ter lók z mladéniško natéza silo.

Po blískovo pušca v zrak vzfrčí,
 Vzfrčí, vzletí in útvo dohití . . .
 V tem hipu zabučí raván vodena,
 Na mestu útve plava krasna žena.

Valovi léhno k bregu jo nesó,
 Zaprl uhó, ti plemič, in okó!
 In nánj pogled upira ljubeznivo,
 Mladeniču šepeče zapeljivo:

»Temán me čar je kríl stoletij pet,
 Življenje mrtvo, mrtev bil mi svet;
 Ukleta morala sem tú živeti
 In čakati rešitve in trpeti.

Prišél si ti — dehtí mi zopet maj,
 Oj, pojdi k méni v moj čarobni raj!
 Tu spodaj v rajskem vrtu bodeš bival,
 Ob stráni moji žitja slast uživál!«

In v vódo k nji ga vleče tajna moč.
 Poljubi njé obráz . . . krog njiju črna noč!
 Strašúó, groznó narastajo valóvi,
 Iz njih zvené mi žalostni glasóvi . . .

Prikaže zvezd se čeda na nebó,
 In mir in pokoj léze na zemljó;
 Tihotno-tožno, čuj, šumí dobráva,
 Po mirnem jézeru spet — mrtvec plava . . .

Rádinski.

Vesela vožnja.

Humoreska.

Spisal **Ivan Hribar**.

(Dalje.)

Dober teden potem, odkar je dohtar Konec bil zopet srečni gospodar konja in koléslja, padel je prvi sneg. Mnogim je prišel še prezgodaj; veselili so se ga pa óni mestni siromaki, katerim kidanje snegá dáje precěj zaslužka, in tudi óni gospodarji kónj, katerim je vožnja na sanéh v posebno zabavo. V mestu, v katerem je stanoval dohtar Konec, sicer ni bilo bogatega plemstva, katero bi bilo moglo razvijati razkošje in sijáj; zato je pa bilo nekaj mladícev, ki so po roditeljih svojih podedovali lépo imetje in ki ves ljubi dan niso imeli družega opravka, nego skrbeti za to, da kolikor se dá hitro spravijo v druge roké denar, čegar vrednosti niso poznali. Ti in pa nekateri bogati trgovci so skrbeli za gojitev raznovrstnega sporta in med drugim tudi za sánkanje.

Komaj je padla tólika plast snegá, da je dobro pokrivala zemljo, že so se oživile mestne ulice in poti po najbližnji mestni okolici z raznovrstno ustvarjenimi sankami in neprenehoma se je čulo veselo zvonkljánje kragúljev, navéšenih kónjem okoli vratóv, ali pa navezanih vrhu komátov, olepšanih póleg tega še z raznobarvenimi šopi žime.

Dohtar Konec je prišel ravno iz gostilne pri »zlatem vólu«. Brez posebnega namena je postál nekoliko med vrati ter se oziral po delavcih, ki so se trudili podrgniti že shójeni sneg s hodníkov ob hišah. V tem se začuje iz daljave sreberno zvonkljánje kragúljev in kmalu na to pridirja izza ogla na lahkih sanéh, v katere sta bila zaprežena dva iskra vranca, rentier Tscheleschnigg. Konec se obrne jezno v stran, ko ugleda, da si je na vsako stran kragúljev napraviti dal šop črnordečežolto pobarvane žime ter zagodrnja nekaj nerazumnih besedij

Zdajci mu šine v glavo prešerna misel: »Pokažimo, da smo tudi mi tukaj!«

In namesto v kavarno, kamor je zahajal obično po obedu, zavije v stranske ulice na levo in stopi naravnost v prodajalnico Komatárjevo.

»Imate li kragúljev za sánkanje?«

»Sevéda imam, gospod doktor! Kakšnih želite: za vrh ali za okoli vratú?«

»Za vrh. In dva šopa morata biti pólég, čujete! Dva šopa od belomodrordeče žime.«

»Kakor ukazujete. In prav tu imam jedno takšno garnituro. Naročil sem si jo z Dunaja s pogojem, da mi je smeti vrniti šopa, ako nikdo ne povpraša po njima.«

»Kakor nalašč!« misli si Konec. Dogovorí se hitro o ceni, plača in naroči, naj se mu kupljeno kónjsko lepótičje pošlje na dom.

Potem stopi k Cijazu in kupi pripravne saní, na katerih je bilo prostora za dve osebi.

»O, kakó se bodo jezili Tcheleschniggi in Mlineritschi, Müllerji in Meierji in kar je njim enakih ljudij v mestu, kadar ugledajo mojo slovenskonárodno sánkarsko garnituro, nadéto iskremu mojemu konjiču! Jaz pa bodem imel zavest, da sem zvršil jedno národno dolžnost več. — Takisto je modroval po tihem domóv gredé Konec in dolgo že ni bil takó zadovoljen sam s seboj, kakor tedaj.

Drugega dné je bila sobota popóldne — pripelje se Konec na svojih sanéh z dvorišča pri »zlatem vólu«. Peljal se je po vélikih ulicah, potem pa je zavíl iz mesta v bližnjo, jako oživljeno vas Komárjevo. Srečujoči ga znanci postajali so in zrlí začujeno za njim. »Kakó se je jel spuščati!« menili so nekateri; »žéne mu treba, da mu pristriže peróti,« odgovarjali so drugi. Národnobarvena šopa ob kragúlcih pa sta bila sploh všéč.

Dohtar sam je mislil, da se more sedaj vzporéjati z vsakim sankáčem; kajti konjič se mu je v tem kratkem času, odkar so mu sipali oves na njegov račun, vidno popravil; saní njegove so bile res lepé; upréžna oprava brez graje. A ko se je mimo njega pripeljal zopet rentier Tscheleschnigg z iskrima svojima vrancema, na katerih se je košatíla nemškonárodna kragúlčja garnitura, tedaj je opazovalec — ako je bil slovenskonárodnega mišljenja — moral pač obžalovati, da slovenskonárodna šopa čepita na konji dohtarjevem. Konec pa, kakor rečeno, tega nikakor ni čutil.

Istega večera so se zbrali »fiksovci« zopet v tunelu pri »zeleni žabi«. Veselo je bilo tam, kajti dohtar Konec je moral plačati nekoliko litrov vina, »da se zamočijo kolesa njegovega koléslja« — kakor je dejal tovariš v Eskulapu, dohtar Babúder. Razumeje se samó po sebi, da se je o takih okolnostih govoríca sukala le okoli Končevega kónja, koléslja in saníj. Vse pa se je razmotravalo z vesele strani in dovtipi — dobri in slabi — vsipali so se na ubogega Konca iz vsch kotov.

Ko je ura odbila najst, začela se je razhajati vesela družba. Nekateri so odšli v kavarno; drugi — posebno taki, katerim je o poznem prihodu grozila propóved izza gardin — šli so domóv.

Dohtar Konec in pisatelj Krêmen pa sta šla k »zlatemu vólu«, kjer so začeli točiti dobro in zdravo istrsko vino novega pridelka. In dobro božjo kapljico sta védela ceniti obá; zato sta o drugih — namreč »nefiksovskih« — dnevih zahajala rada k Turinu, k Žlajpohu in k Jarnejki ali pa celo rómala v Komarjeváške gostilne »na Bóbnu« ali »pri lépi Anki«. »Zlati vól« jima je bil znan šele od tedaj, odkar je Konec imel v njegovem poslopji konja in kolêselj in je iz hvaležnosti začel zavajati prijatelje svoje v to gostilno. Sicer pa bodi rečeno v čast »zlatemu vólu«, da je póleg dveh vrst vríska točil vedno tudi kako res dobro kapljico; v najnovejši dôbi istrsko črnino.

»Glej, ti si res trmast do skrajnosti,« začne Krêmen, ko sta sedela pri vinu in trčivša na zdravje, izpraznila vsak svoj kozarec. »Čemu ti je bilo treba konja? Sitnost imaš ž njim in pa izgubo boš imel.«

»»Ne bodi siten! Kaj véš ti, ki še nikdar nisi imel konja!««

»In vender pravim, da poznam konje bolje od tebe; saj je imel strijc moj vedno po dva in jaz sem se o počitkih rad sukál okoli njiju.«

»»Jaz pa pravim, da bi védel ti bolje, kakó treba ravnati s Krjávljevo kozó, negoli z mojim vranecem.««

»S tvojim vranecem, praviš? Za Bóga, ti res poznaš konje, da ti ni vrstníka! Saj je tvoj konj lísec.«

»»Lísec, vranec, šarec ali bélec, vse jeden vrag! Konjska imena so vsa; no, in jaz sem svojemu izbral ime vranec,«« pravi dohtar, ki je čutil, kakó prav govori Krêmen.

Letá pa je nabrał ustna v posmeh, ki je dodajal posebnega karakterističnega izraza zanimivemu njegovemu obrazu, potegnil nekoliko kapljic vina iz kozarca, kateri je bil Konec med pogovorom zopet natočil do vrha, in napósled je dejal: »Draga je pa ta stvar vender dvakrat tóliko, kakor če bi najemal vozníka.«

»»Ne rečem, da ni nekoliko dražja; a dvakrat tóliko ne. Zato pa se lahko peljem, kadar in kamor hočem. Zbilja! Peljiva se kdáj kam vènkaj.««

»Dobra misel! Glej, in sa.í imaš, to bi bilo prav prijetno. Na sanéh se jaz posebno rad vozim.«

»»Torej si volján; ali kdaj in kam?««

»Véš kaj, peljiva se Gladka pogledat.«

»Izvrstno! Tudi jaz ga že dolgo nisem videl. Pa vender sva tedaj, kadar sem bil v Kolibji vasi, občevala malone vsak dan.««

In takó je bila stvar dogovorjena.

Treba je bilo le še določiti dan. Tudi o tem sta se sporazumela lahko, kajti, ko je Krêmen dejal, da bi bilo najpripravneje peljati se na Bobóvo vérnih duš dan, pritrđil je dohtar, da mu ugaja ta nasvet.

* * *

Gósta megla je ležala nad mestom, ko sta se dogovorjeni dan ob osmih zjutraj pripeljala prijatelja na sanéh z dvorišča pri »zlatem vólu«. Po mestnih ulicah, po katerih sta se peljala, bil je sicer pospravljen sneg; a ker je zemlja bila dobro zmrzla, dričale so po nji saní vender primerno dobro. Zrak je bil čisto miren; niti najlahnejše sapice ni bilo čutiti. Zato tudi ni bilo hudega mraza; le ivje se je delalo vozílcema po brkih in po bradah.

»Prav prijetno vožnjo bodeva imela danes,« izpregovori Konec, ko so smučale saní mimo poslednjih hiš v mestu.

»Le premalo snegá se mi zdí na cesti. Kaj ne vidiš, da se saní večkrat zavirajo ob cestnem grámozi? Ne vé, kakó se bodeva vozila,« odgovoril je oprezni Krêmen.

»Ne bój se, čim dalje prideva od mesta, tem več najdeva snegá na cesti. Tukaj je mnogo vožnje in zato so ga menda odkidali.«

»Nič ga niso odkidávali, vsaj ob stranéh ni tega videti. Bojim se, da ga je včeraj in predvčerajšnjem pobralo solnce.«

»Kaj misliš? Premalo solnca je bilo in premalo močí je imelo.«

In vozila sta se zopet tiho dalje. Promet je bil na cesti prav živahen. Nprestano so ju srečavali vozovi, lahki in težki, a za čudo: nobenih saníj ni bilo vmes. To zopet ni hotelo Kreménu v glavo.

»Glej,« pravi z lahnim nasmehom, »nobenih saníj še nisva srečala. Meni se to vsekako zdí čudno; saj jih ljudje v górenjih krajih rabijo radi.«

Konca pa tudi ta opazka ni spravila iz ravnodušnosti. Napel je vajeti, ošnil na lahko konja z bičem in, da napelje pogovor na pri-ljubljeni mu predmet, vpraša Kreména:

»Povèj, kakó ti prija vranec moj?«

»Lísec tvoj, kolikor vidim, ni slab. Če si ga kupil res sam, za-sluziš priznanja.«

»I, kakó pa, da sam. In še veliko nisem dal zánj. Stoinsedem-deset goldinarjev ni preveč. Sedaj bi ga ne dal izpod treh sto.«

»Tri sto ti nikdo ne bode dal zánj,« odvrne čvrsto Krêmen.

»Ti si res čuden! Kakó moreš trditi takó odločno, da ne? Počakaj, da vidiš, kakšen bode vrānec moj — ali če že le hočeš: lísec. Ovsā ne strada.«

Ker je Konec med pogovorom popustil vajeti, spotakne se kōnj.

»Glej, kljuséta lenega! Tóliko ovsā mu daješ in takó malo se voziš ž njim, pa hoče zaspāti na cesti. Ustrizi ga, da čuti.«

In jeli so padati po kōnji udarci Končevega biča. To ga je zdramilo in spustil se je v divji dir, pri katerem je poskákoval, da je opletal po ojesi. Konec ga pustí nekoliko časa takó dirjati, potem pa pogleda Kreména nekako bahávo po strāni ter pravi:

»Ali si videl, kakó je šel?«

»Kakeršen voznik, takšen kōnj,« odvrne Krēmen.

»Kakó to misliš?«

»Meniš li, da je lepó táko dirjanje? Dobremu vozniku ne smé kōnj, ako dirja, nikdar poskákovati. Zapomni si to.«

Konec je umolknil zopet. Spoznal je, da se mora res od prijatelja Kreména, ki ni še imel svojega konja, učiti vozarjenju.

Vozila sta se že dobro uro. Megla se je začela réditi in solnčni žarki so jo predirali semtertja. Namesto, da bi bila našla — kakor je pričakoval Konec — na cesti več snegá, bilo ga je skoro čimdalje menj. Vender so saní po zmrzli cesti vedno dričale še dobro. Do Bobóvega sta imela še dve uri. Konca doslej ni skrbelo, da bi ne prišla do tja; mislil je, da mora zarad njegovih sanij cesta ves dan ostati zamrzla. Šele sedaj se je jel nekako nejevoljno obračati v óno stran, kjer je sonce obsevalo vedno redkejšo meglo.

Krēmen, ki je, kakor smo videli, slutil že prej, da utegneta s sankami obtičati na cesti, prepričal se je sedaj, da nikakor ne bode mogoče priti do Bobóvega. To prepričanje se mu je utrjevalo še zlasti zato, ker je videl, kakó začujeno so pogledovali in kakó škodóželjno pozdravljali ju ljudje, ki so ju srečavali.

Ko sta se prijatelja pripeljala do Zalésja, izginila je hitro megla in sonce je posijalo takó krasno, kakor bi bilo hotelo napovedovati najlepši majnikov dan. Dohtar Konec se ozrè proti mestu in glej: bilo je zavito v meglo, kakor jedno uro prej.

»Vrag vzémi sonce! Vse veselje nama bode pokvarilo.«

Krēmen se nasmehne in odvrne mirno: »Ne preklinjaj solnca! Po tvojih sanéh se ne bode ravnalo.«

»Kaj misliš, ali naj se vrneva?« vpraša naglo Konec, ki je čutil, kakšno, za ta čas neobično gorkoto imajo solnčni žarki in mu je zarad tega zdajci upalo srce.

»Vrniti se! Nikakor! Ali moreš biti pôrok, da se ne vzdigne tudi megla, ki je še za nama? In potem bi obtičala itak sredi póta. Srčnost velja. Do Mačkovca imava samó še pol ure. Tja privoziva vsekakor. Tam pa pustiva saní ter si najameva voz in takó venderle prideva na Bobóvo.«

»Prav praviš. Le srčno dalje«, pritrđi dohtar, čegar malodušnost je izginila zopet o vzpodbudnih besedah Kreménovih.

In trénil je konja znóva, da se je spustil v dir. Položneje je jel iti šele, ko se je dobrega pol kilometra dalje dvigala cesta nekoliko v strmec.

Bil bi pa moral vsekakor oddehniti si tudi sicer, kajti čim dalje sta se vozila prijatelja, tem bolj je bila tála cesta in tem teže so tékle saní. Kònj se je spehal takó, da se kadilo od njega.

Prišedši zopet na plano cesto, hotel je Konec zopet nagnati svojega »vranca« v dir, ali Krémén ga je opozoril, naj ne muči živali, ko vidi, da komaj vleče saní za seboj po cesti, katera se je bila v tem popolnoma otajala. Vozila sta se torej polagoma. Konec je bil zlovoljen; nekaj zato, ker ga je prevaril račun, kar se tiče snega, nekoliko in še bolj pa zato, ker je sedaj uvidel, da s sankami res nikakor ne bode mogoče priti do Bobóvega in da prijatelj Gladek ne bode mogel občudovati njegove kragúlčje garniture. Krémén pa se je prav od srca smijal nejevolji Končevi in ga je semtertja še nekoliko podražil.

Bila sta že prav blizu Mačkovca. Kònj se je na ostro posuti cesti silno upehal in morala sta nekoliko postati, da si oddahne.

»Dober dan, gospóda!« pozdravi ju kmet, ki jima je prišel po cesti naproti. »Prijetno se je danes voziti, prijeto. Solnce ogreva, kakor spomládi.«

Koncu je bilo, kakor da bi ga bila ugriznila ósa. Robato kletev in ostro zabavljico je imel že na jeziku, toda prehitel ga je Krémén, rekoč: »Bog dáj dober dan, oče! Prijazna je beseda Vaša in gotovo tudi dobro Vaše srce. Res, prijeto se je nama voziti o takó toplem solnci, a konju vleči je težkó. Péš bi morala hoditi, ko bi ne hoteli Vi biti takó dobri, da malo potisnete saní tja-le do prve gostilne.«

Kmet je spočetka gledal Kreména nekako začujeno; a Kreménovo vedenje, še bolj pa menda zadnja njegova beseda je vplivala nánj tóliko, da se je udal pomagati upehanemu konju.

Konec sicer sprva ni hotel dovoliti, da bi kdo potiskal saní, češ, da je kònj dosti močan potegniti jih ž njima vred do Mačkovca in da bi bila taka vožnja venderle presméšna; ali ko mu je Krémén,

kateremu je igral satirski nasmeh okoli usten, povédal nekoliko latinskih besedij, udal se je in to resnično smešno sánkanje se je začelo.

Za dobrih pet minut postále so saní pred vrati Knoftrove gostilne. Gostilničarica, katera je poznala Konca od tedaj, ko je služboval v Kolibji vasi, priteče na vežni prag in vzklikne vsa začujena: »I, gospod dohtar, kàj ste Vi? In pa danes na sanéh!«

Konca bi bil tudi ta ogovor kmalu razjezil, vender spomnil se je, zakaj se je uprav ustavil tu, zato je brzdal svojo strast ter je mirno odgovoril: »Nikar se ne čudite, mati Knoftrova!« Prevarilo naju je; kar se lahko pripetí vsakomu. Saj ne delava midva vreména in če bi ga, potem bi danes pri Vas gotovo ne sijalo solnce, kakor ni v mestu, ko sva davi odhajala. A sedaj pokličite hlapca, da izprevéde malo konja ter ga dene potem v hlev; o vsem drugem se dogovorimo kesneje.

V tem, ko je hlapec izprezal konja, stal je póleg sanij mož, ki jih je bil potiskal, in si brisal pot z obraza. Prav vroče mu je bilo; a ko je videl, kakó se novo kosítarno gostilniško znamenje lepo bléšči v solnci, vselila se mu je v srce maméča nádeja do dobrega požirka. Toda predno se mu je imela izpolniti ta nádeja, hotel se je nekoliko pošaliti ž njim Krêmen, da osveti sebe in prijatelja svojega za porogljivi pozdrav.

»Kàj ne, oče, prijetno se je danes potiskalo, prijetno? Solnce je grelo kakor spomládi.«

»In pa res. Saj me je pa tudi pošteno ugrelo,« odgovorí na to mož, ki je pričakoval, da bodo te njegove besede padle na rodovita tlà. Ali kakó se je začudil, ko mu je Krêmen odvrnil: »Dobro delo ste storili. Bog Vam to povrni! Sedaj pa zopet lahko greste, kamor ste se bili namenili.« Žalostni izraz obraza njegovega pričal je, da so bile te besede ostra pokora za žejno njegovo dušo. Dasi je že od mladih nóg védel, kakó neizmerno veliko je »boglónaj« vreden, vender ga v tem trenutku ni cenil posebno visoko.

To je tudi Krêmen védel dobro. In ker se mu je zdelo, da je postréžnemu móžu dal že dovolj okusiti Tantalovih múk, dejal je, ko je le-tá ravno nekako zlovoljno začel se pripravljati na odhod: »Sicer bi Vam pa liter vina menda ne škodoval. Kaj menite?«

Zdajci se je situvacija nagloma izpremenila. Mož se je zopet zveselil in naglo je stopil v gostilno, kjer je pri kozarci vina delj nego uro zabaval prijatelja z zdravim svojim humorjem, kateremu se zlasti Krêmen ni mogel dosti načuditi.

Dohtar Konec je bil vesel zlasti zato, ker se je dogovoril brez težave z gostilničarico, da mu posodi kolêselj za vožnjo na Bobóvo, in na to veselje dal je zgovornemu možu prinesiti še liter vina, dasi mu je že prejšnji liter začel nekako siliti v láse.

Ko si je kónj odpočil in se nakrmil, velel ga je Konec zapreči pred Knofstrov kolêselj, kateri mu je hlapec v naglici nekoliko očedil blata, ki se ga je držalo morebiti že leto dnij, in hajdi veselo dalje! Ker je bilo že pozno, gonil je dohtar konja skoro vedno v dir in kmalu se je v krasni okolici pod srednjevisokimi gorami, sredi košatih gôzdov prikazalo veliko, belo poslopje — grad Bobóvo.

Bobóvo je bilo lastnina Vinka Gladka. Lepo posestvo je bilo to in neobremenjeno je je prevzel po svojem pokojnem očetu sedanji lastnik.

Vinko Gladek je bil sam korenito omikan mož. Dovršil je na dunajskem vseučilišči po želji očeta svojega pravoslovne nauke, potem pa je, ker mu služiti ni bilo potreba, ostal domá in prevzel gospodarstvo. A tudi s tem ni imel mnogo skrbi. Opravljala mu je vsa njegova mati, oprézna, priljudna in v gospodarstvu izredno zvédena gospá. On sam je obšel obširno svoje zemljišče le tedaj, kadar je lovêč sledil za skokonogimi zajci ali srnami.

Zato se je pa mnogo bavil s književnostjo. Prevzel je sicer že po očeti veliko in dragoceno knjižnico; ali kakor je to bilo nekaj pri nas, našel je v nji pač mnogo latinskih, nemških, francoskih, angleških, laških in še celó španjskih del, v tem ko je vso slovansko književnost zastopalo le nekoliko starejših létnikov »Novic«. Da to Vinku Gladku, v katerem se je vzbudila národna zavest že v zgodnji mladosti, ni zadoščevalo, umeje se samó po sebi, zato si je naročil mnogo znamenitejših knjig raznih slovanskih književnostij in si takisto napravil knjižnico také raznovrstno, da bi nji jednake zastonj iskali po hišah slovenskih.

Ta knjižnica je bila glavna zabava Gladkova. Posebno rad je proučaval novejšé beletristične proizvode slovanskih pisateljev, osobito ruskih, katerih zdrava realistična smér, prosta ónega jetičnega svetobolja, ki je zavládalo v književnostih ostalih národov, prijala mu je jako.

Po vedenji svojem je bil Gladek prava prilika dobrodušnosti. Dasi vzgojen v gospódskem društvu, občeval je vender rad s preprostim národom. Zato so mu bili pa kmetje okolice njegove tudi prav od srca udani in kar v tolpah so prihajali časih k gospodu Vinku — také so ga imenovali zaupno — po svéte, katere jim je vedno rad delil.

(Konec prihodnjič.)

Preseněčenje.

Melanconia,
Ninfa gentile,
La vita mia
Consegno a te.

Pindemonte.

Oj, zopet tu! Odkod pa, deva tožna,
Ti vedna spremljevalka mojih dnij?
Ko sem odšel na pot sem vender mislil,
Da tebe v mestu ni.
Ko hodil sem po górah temnolésih
Samoten, bila si povsod z menój,
In v mračnih gozdih sléham dan srečaval
Obraz sem mili tvoj.
Ko truden in potr, jesenski večer,
Kadàr je solnce mrlo za goró,
Seděč na strmem róbu sam in tožen
Pověšal sem glavó:
Od zadaj tiho k méni te prinašal
Kakòr na krilih lègek je korák,
In mirno si ostajala pri méni
Potem še dolgo v mrak.

A draga, ti takó zvestó me ljubiš,
Da za menój prišla si sèm celó!
Kot senca me povsod slediš, kaj hočem?
Ostani le, naj bó! —

Zamejski.

Spomin.

Spomin, kam naj bežim! . . .
Pri oknu nem bedim,
Tja v noč mi zrè okó
Otožno in rosnó.
Lí vidiš zvezde jasne,
Kakó so žive, krasne!
Kakó ti vse migljá
Tam z nóčnega nebá!

A kaj, a kaj vse tó?
Kaj méni vse nebó?
Spominov davnih bròj
Razdira moj pokòj.
Zató, ko vse počiva,
Ponóčni mir uživa,
Pri okau nem stojim
In tiho se solzim!

Zamejski.

Književna poročila.

II.

Dr. Roman Jarosiewicz, Über das Euchologium Sinaiticum. Kolomea 1888, 8°, 40.

Prokop Lang, Jazykovědecký rozbor Euchologia Sinajského. I. Pravopis a hláskosloví. V Příbrami 8°, 53.

Skoraj ob istem času sta izšli omenjeni razpravi, jedna neodvisna od druge. Obe razpravljata o jeziku Geitlerjevega službenika, kateri se navadno imenuje Euchologium sinaiticum, ker je lastnina sinajskega samostana. Glavni razložek med obema razpravama je ta, da prva obseza vse jezikovne pojave, tedaj glasoslovje, oblikoslovja in še nekatere druge stvari, druga pa samó — kakor že kaže naslov — glasoslovje in grafiko.

Jarosiewiczova razprava, katera razpada v tri poglavja (a. Inhaltsangabe, b. Ueber den Sprachbestand unseres Codex, c. Schluss) riše nam, kakor te to pri malem obsegu knjižice samó po sebi umevno, le v glavnih potezah najvažnejše jezikovne posebnosti. Žal, da je pisatelj marsikatero za oceno in veljavo spomenika važne posebnosti, samó jako sumarično omenil, takó da si čitatelj ne more dovolj jasno predstaviti značaja spomenikovega in njegovega odnošaja nasproti drugim glagolskim rokopisom. Po besedah pisateljevih v uvodu, kjer pravi, da hoče natančno razpravljati o vseh bitnih in važnih jezikoslovnih lastnostih, bili bi pričakovali več natančnosti. Sicer čitamo že na str. 12.: »Es sollen hier vor Allem jene sprachlichen Eigenthümlichkeiten unseres Codex in Betracht gezogen werden, durch welche er von anderen bekannten glagolitisch-altslovenischen Denkmälern im Wesentlichen abweicht und dann solche, die auf die Eruirung des relativen Alters unseres Codex und des Landes, wo er entstanden sein mag, von gewisser Bedeutung sein können.« Pa kdor bi mislil, da nam bode podal točno vsaj omenjene posebnosti, ta bi se hudo motil. Nobeden ne dvoji, da je pri označevanju in oceni stsl. spomenikov, važen aor. starejše formacije; na to je že opozoril pred mnogimi leti Šafařík in gledé te oblike je bitna razlika med starejšimi glagolskimi in cirilskimi spomeniki, če niso zadnji neposredno potekli iz prvih, in vendar omenja pisatelj samó treh takih oblik, tedaj komaj jedno četrtino, dasi pravi »die meisten zähle ich auf«. O sestavljenem aor. pozvemo samó, da se nahaja jako pogostoma, toda v kakem razmerju stoji nasproti starejšemu aor., o tem zopet nismo poučeni, in baš to bi nam bilo potrebno vedeti. Glagolski (stsl.) spomeniki se dosledno razlikujejo od starejših cirilskih (stsl.) tudi gledé part. praet. I, v prvih spomenikih nahajamo če ne izključno, vendar v veliki večini krajše oblike na *jt*, v zadnjih pre-

vladujejo znatno oblike na *izv*, želeli bi tedaj, da bi tudi o razmerji teh dveh oblik kaj natančnega pozvedeli, pa pisatelj je navedel komaj osminko primerov za krajšo obliko, isto tako je navedel komaj tretjino primerov 2. in 3. sgl. aor. s končnico *tv*, katera, kakor je znano, prevaguje v cod. suprasliensis. Vém, da ne moremo zahtevati od pisatelja, da bi nam podal vse primere navedenih važnih oblik, toda zahtevati smemo, da nam pové v številkah razmerje. Tudi marsikaj drugega ni najti v razpravi. Tako ne nahajam instr. pl. *v/o*-deb. na *-vmi* po analogiji *u*-deb.: *gvozdvmi*, *darvmi*, tudi stari instr. pl. konson. sklanje *svvédčety* manjka. Druga posebnost euhologija je, da ima v part. praes. pass. mesto suff. *-nz* tudi podaljšano obliko *-nuz* n. pr. *neizglagolanuz*, *neizglagolanuznaago*, *pokaanuzny*, *neraskaanuz*, *neispisanuz*, *neizdvečenuznoj* etc. oblike, katerih skoraj ni najti v nobenem drugem stsl. spomeniku, pisatelj jih pa tudi ne omeni.

Najobširneje govori pisatelj o poluglasnikih in pri tem mu je podlaga cod. zografos, kar le moremo odobravati, ker je to zbornik, kateri med vsemi stsl. rokopisi razven kijevskih fragmentov najnatančneje razločuje poluglasnika. Pisatelj nam je prav lepo in pregledno razdelil vse primere, kjer se sinajski zbornik ne strinja z zografom gledé poluglasnikov, toda nekaj malenkostij je tudi tukaj pregledal, kar se seveda pri tako velikem številu primerov lahko zgodi v naglici. Tako ne omenja *prologos* 5a, in tudi o nadomeščuje v mnogo večjem broju poluglasnik *z*, kakor se to dá razvideti iz te razprave, on celo ne omeni, da se mnogokrat najde *vo* za *vz* in *so* za *sz*.

To so nekatere pomanjkljivosti spisa, toda ne napake, ampak moramo nasprotno priznavati, da napravlja razprava na vsakega čitatelja prav dober vtisek, ker govori pisatelj o vsaki stvári prav trezno in posebno zato, ker je dobro znal izbrati in ločiti važnejše pojave in posebnosti od navadnih in nevažnih in zato bode vsakdo rad segel po tej razpravi, kdor se hoče seznaniti z jezikovnimi posebnostmi tega spomenika. V razlago se pisatelj malokdaj spušča, zato tudi nima kaj prida prilike, toda z njegovimi nazori se lahko skoraj vedno strinjamo. Če govori o prehodu *z* in *z* v *o* in *e* v instr. sgl. in dat. pl. *v/o*-deb., je to zdaj že vendar zastarela hipoteza in pisatelj bi se je bil že lahko otresel. O prehodu poluglasnika v *o*, *e* v teh sklonih dalo se bi samó takrat govoriti, če bi v stsl. spomenikih res nahajali primerov s končnico *zmv*, *zmvz*, toda teh ni razven dveh, treh, kateri so tvorjeni po analogiji *u*-deb. Take oblike so nekoliko navadnejše v ruskih spomenikih, zato pa še niso staroslovenske. Nekolikokrat nahajamo *e* m. *z*, kar bi gotovo ne pričakovali. Jaz se ne morem lahko prepričati, da se je v teh slučajih res *e* govoril, nego mislim, da je pisatelj, kateri je imel navado v gotovih slučajih *z* nadomeščevati z *e*, tudi tukaj to storil, dasi bi imelo pr votno stati *z*; našel je pač v originalu *z* ali je pa čital tudi *z* lahko krivo

za *h*, ker je v glagolici razlika med tema dvema črkama silno mala; na ta način se ima *e* v gen. pl. *ljubove* razložiti. Tedaj o prehodu *z* v *e* ne morem tukaj govoriti. V dveh slučajih stoji *z* m. *y*, kar je pa najbrž le pomota, pisec je v naglici pozabil dostaviti drugi del črke *y* in tako je zapisal samó *z*. Inače se pa mora smatrati nadomeščevanje *q* z *o*, kar je sicer jako redko in bi zato tudi lahko bila samó piščeva pomota, ker je *o* baš prva polovica glagolske črke *q*, toda to ni verjetno, ker najdemo tudi nasprotno *q* za *o*, kar vendar kaže, da sta se v resnici zamenjavala omenjena samoglasnika. Nom. pl. part. praet. I na *e* n. pr. *svvzvavvše* omenja pisatelj med primeri *o/o*-dekl. ne dvojim, da je tudi njemu dovolj znano, da je to še ostanek stare konsonantične sklanje. Na str. 31. omenja acc. sgl. *ljubi* (*ljubv*) in dostavlja »es (t. j. acc. *ljubv*) ist auch ein Beweis dafür, dass in unserem Codex die ältesten Formen aufbewahrt worden sind.« On tedaj misli, da je non. acc. sgl. *ljubv* najstarejša oblika *ū*-dekl.; ne vem, če se bo kdo s tem ne sicer novim nazorom strinjal. Ne sme se pozabiti, da staroslovenščina take oblike ne pozna, vsi primeri — število je grozno pičlo — so najbrž pomote, kar je tem verjetneje, ker jih nahajamo večinoma v glagol. spomenikih, ali so pa ostali skloni s svojim *z* vplivali na nom. Jako sem se čudil, ko čitam na str. 30. »Sgl. gen. *jězě* 52 ist offenbar vom Stamme *jězja* gebildet, wie auch Sgl. acc. *jězjě* 55, 78 zeigt.« Ali se res ni pisatelj spominjal, da ima staroslovenščina dva različna *z*, navadni in prosti *z* in še glas, kateri se je glasil nekako *dz* in kateri je bil mehak? To je tedaj vzrok, da se je *jěza* sklanjala kakor mehko deblo, kar se n. pr. nahaja tudi pri *knęzv*. Da je res ta *z* bil mehak, to nam priča grafika nekaterih spomenikov. Znano je, da se namesto jotovanega *a* in tudi samó mehkega *a* (uprav je v tem slučaju predstoječi soglasnik palatalen) piše *h*; v nekaterih spomenikih, to se nahaja tudi po palatalih n. pr. *ištězactv*, *ponččeti se* in baš tako nahajamo tudi *polvžě-polvža*, kar nam svedoči, da je bil ta glas mehak, kakor so bili v staroslovenščini tudi *č*, *ž*, *š*, *št*, *žd* mehki (palatalni) soglasniki, zato se mnogokrat piše *čju*, *žju* etc. kjer ni nobenega »parasit-skega« glasu, nego to znači samó, da se ima čitati *čju*, *žju* etc.

Nejasno mi je, kako hoče g. Jarosiewicz prejetacijo nosnikov *č*, *ž* smatrati, ali misli pri tem na kaki »parasitski« *j*, ali mu je pa *j* samó grafičen pomoček, s katerim se označuje mehkost predstoječega soglasnika? Pri tem je treba še to imeti na umu, da v nekaterih najstarejših glagolskih spomenikih znak, kateri je pozneje značil *jě*, znači tudi samó *ě*, kakor je tudi v glagolici samó jedna črka za *e* in *je*; šele pozneje se je uvedla znana diferenca, da sta tudi v glagolici imela *ě* in *jě* vsak svojo črko.

V prvem poglavju »Inhaltsangabe« je primerjal pisatelj vsebino sinajskega zbornika z drugimi službeniki, toda na Dunaji niso mu bili starejši

pristopni, zato se je moral zadovoljiti z novimi in novejšimi. Imel je pri roki samó tiskane euhologije z l. 1695., 1769., 1844. Nihče se tedaj ne bo čudil, da je našel le malo vzajemnega, vsebina je sicer večinoma ista, samó v drugem redu, toda posamezne molitve se večinoma ne strinjajo, njena recenzija se razlikuje. Nekaterim molitvam ni mogel najti variant, kar je popolnoma umevno, če pomislimo, da je v našem zborniku marsikaj, kar je pozneje grška cerkev odstranila, ker je bilo apokrifno.

O starosti rokopisovi nam pisatelj ničesar ne pripoveduje, omenja samó, da ga Geitler stavi v X. stol. in dostavlja: »dasselbe lässt sich auch auf Grund der sprachlich Eigenthümlichkeiten annehmen«. Geitlerjevo mnenje je več nego dvojbeno; on je samó radi tega stavil zbornik že v X. stol., ker je pisan nad črto. Res je sicer, da v XI. stol. ni več najti grških rokopisov, kateri bi pisali nad črto, toda ni smeti pozabiti, da je slovanska (glag. in ciril.) grafika vedno zaostajala za grško, da se je uvedla v nji vsaka grška novotarija ali navada šele takrat, ko je že gospodovala nekaj časa v grških rokopisih. Kar se pa tiče jezika, more se odločno trditi, da je v njem mnogo stvari, katerih ni najti v tej meri v najstarejših rokopisih, da marsikaj kaže na poznejšo dōbo od óne, iz katerih imamo najstarejše evangelije. Popolnoma se pa strinjam s pisateljem, če pravi, da je rokopis pisan na bolgarsko-macedonski zemlji; o tem ni lahko dvojiti; zamenjevanje nosnikov *q* in *ϕ*, *o* in *u*, *e* in *i*, *i* mesto *y* kažejo na bolgarsko zemljo.

Priporočam to razpravo vsem ónim, kateri se bavijo s preiskovanjem stsl. spomenikov; vsakdo bo rad segel po nji in ne brez koristi.

Druga razprava se odlikuje po največji natančnosti in veliki množici primerov. To se nikakor ne dá zanikavati, da je pisatelj vestno sestavil in uredil ogromno gradivo in zato napravlja ta spis dober vtisek, četudi z druge strani ni smeti zamolčati, da pisatelj nima nikjer samostalnega mnenja, nikjer svojih nazorov, da se sploh ne upa odločiti za to ali óno mnenje. On navaja samo nazore posameznih učenjakov, kateri se mnogokrat povsem ne strinjajo in zato nahajamo nekolikokrat v spisu nasprotstvo, katerega se ni upal odstraniti. Tudi pri sestavi primerov se je premalo oziralo na notranjo sorodnost in zvezo pojedinih pojavov in se je premalo gledalo na njen genetični razvoj, zato nahajamo v jedni točki primere in pojave, kateri so različnega postanka. V razlago se pisatelj spušča le redkokrat, kajti navadno našteva samó primere in dodá tudi nekolikokrat nazore drugih učenjakov. Ipak se z nekaterimi malenkostmi ne moremo strinjati.

Da bi bil v suf. *uch*, *uce*, *uca*, *ica* etc. *č*, *z* iz *k*, *g* + *j* nastal, ali kakor Brugmann piše *kj* *gj*, to se mi dozdeva popolnoma neverjetno, če tudi še Brugmann (Grundriss der vergl. Gramm. 135) tako uči. Iz *kj*, *gj* ne

more nič drugega nastati, nego *č, ž* in zato se hoče tej nedoslednosti Brugmann na ta način izogniti, da pravi, iz *kj* je nastal *c* šele v ónem času, ko ni več veljal glasoslovni zakon, po katerem se *k, g, h + j* izpreminjajo v *č, ž, š*. Pa to ni mogoče, ker to glasoslovno pravilo še danes velja in obstaja. Opozorilo se je pri tem že na to, da je prehod *k, g v c, z*, nahaja tam, kjer stoji spredaj mehak samoglasnik in za to imamo v litavščini enak ali soroden pojav, tako da smemo reči, da je ta nagon nekaj skupnega litavščini in slovanščini. Popolnoma zastarel nazor je tudi, če govori pisatelj o »parasitskem« *j*, kateri se pojavlja za *č, ž, š*; ta »parasitski« *j* je vendar samó nekaj grafičnega; na drug način se ni dala mehkost teh soglasnikov zabeležiti. Zato nahajamo v tem oziru v posameznih spomenikih tudi nedoslednost, ne vedno in ne v vseh se za *č^{iu}, ž^u, š^u* piše *čju* etc. nego tudi *ču*, govorilo se je pa v obeh slučajih jednako. Na str. 42. pravi pisatelj, da se je v gotovih slučajih vrnil *l* (epentet.). Se li sme res v teh slučajih govoriti o prostem vrinku, ni li nasprotno se iz *j* n. pr. *pj* razvil *lj* t. j. *l', plj* t. j. *pl'*? On tudi misli, da se je *lomljq* razvilo iz *lomijq, lomijq, lomjy, lomljy*; to je jako dvojbeno, mnogo verjetneje je, kakor je že izrekel Vondrák, da je *lomljq* neposredno nastalo iz *lomljq*.

Tudi g. Lang govori o prehodu *u, z v e* in *o* v instr. sgl. in dat. pl. ravno tako misli, da je pri konsonantični dekl. se *e* razvil iz *u* n. pr. *imenem*; tudi to ni čisto gotovo, kajti že prof. R. Brandt je izrekel, da so lahko pri tem vplivali ostali skloni, kateri imajo končnico *e*, da je tedaj *imenem* nastalo naslanjaje se na gen. in loc. sgl. *imene*. Kar se tiče part. praes. *sgj*, kateri se bere tudi v cod. mar. assem. psalt. ochr. tako je *g* vzet iz ostalih sklonov. Pisatelj misli, da stoji v *gzati* po nepotrebnem *z*; kako je prišel do tega res novega pa tudi neverjetnega nazora, ne morem si predstavljati. To mu vendar ni jedini vzrok, da si v tem slučaju res ne moremo do zdaj povoljno razložiti *z* v tej besedi, toda to še ne zadoščuje, da trdimo kar apodiktčno, v tej besedi ne sme stati *z*; po tej teoriji bi bilo prav lahko razložiti marsikateri temen in nejasen pojav, toda ravno kritično bi ne bilo. Je li v nom. pl. *židove* res končnica *ove*, ne dá se lahko določiti, kajti mogoče je, da je v nom. sgl. *židovinž*. V loc. sgl. *tvoimž, našimž* je najbrž, kakor to tudi pisatelj misli, *e* zamenjan z *i* po bolgarskem načinu, četudi ni popolnoma nemogoče, da se je že takrat mešal loc. in instr. sgl. sestavljene sklanje, za kar imamo dovolj primerov iz sedanjih slovanskih jezikov. Menj verjetno je, da bi bil v imperat. *sitarimž* i nadomestil *ž* fonetičnim potem, za to nimamo dovolj primerov; tukaj je vplival najbrž *i* sgl., kateri je bil vzet tudi v plur., jeden primer imamo že v cod. Ostrom. in to nam kažejo tudi ruščina, srbohrv. in slovenščina, kjer se je tudi *i* v plur. vzet iz sgl.

III.

Dve knjigi o Bosni in Hercegovini.

Asbóth, Bosnien und die Herzegowina, Wien Hölder 1888; Hörnes, Dinarische Wanderungen, Cultur- und Landschaftsbilder aus Bosnien und der Herzegowina, Wien, Gräser 1888.

Tu imamo dve knjigi različnega obsega in različne osnove, ali obe skoro jednake vsebine, zlasti pa podobni po tendenciozni svoji nameri in važni za sedanjó politično strujo v „Novi Avstriji“. Zato se morata obe knjigi vzporedno oceniti in jedna z drugo primeriti.

Asbóth je prepotoval v društvu državnega finančnega ministra Kallaya vso Bosno in Hercegovino počez in podolgič, natančno je zabeležil vse prirode lepote in slikovite prizore, ali ipak nima temeljitega pojma o orografski konfiguraciji teh zemelj, ker že v uvodu (str. II.) trdi, da „Dinarske alpe“ delajo razvodnico med Jadranskim in Črnim morjem, a ne Vitorog, Raduša, Vratnica itd., kakor je res. Tudi misli Asbóth pg. 439., da je planina *Zéc* najvišji vrhunec v Bosni in Hercegovini.

Že na prvi strani svojega dela poudarja Asbóth, da je v Bosni in Hercegovini prevladoval najprej *italijanski*, potem pa *ogerski* vpliv, ogerska kultura in življenje, dà: da so gojenci bosenskih menihov hodili v šolo najprej na Ogersko, potem pa v Rim!! — No, kar se tiče italijanskega vpliva, znamo vsi, da ta ni nikoli sezal preko *Gabele* blizu Metkovića, a da je do Imotskega v Dalmaciji došel šele l. 1718. Kakó je torej mogoče, da bi bil kdaj prodril celó v sredo Bosne? Ali mari g. Asbóth ne zna, da je bila vsa trgovina Bosne in Hercegovine v rokah *Dobrovčanov*, ki se vender ne morejo smatrati za Italijane, da so oni vedno izkušali zagotoviti trgovino svojo z raznimi povelji srbskih in bosenskih vladarjev, da so njih karavane potovale po vsi zapadni polovici balkanskega polotoka (prim.: Jiriček, Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters, Prag 1879).

Kakó pa je z madjarsko kulturo v Bosni in Hercegovini? No, kaj ti če siromak dati, ako sam ničesar nima? Saj je vender vsakomu, komur je do takih stvari, dobro znano, kar piše Krones (Grundriss der österreichischen Geschichte pg. 721): „Die materielle Cultur zur Zeit des nationalen Königthums in Ungarn beruht zunächst auf *slavischer Grundlage*, wie die magyarische Sprache selbst lehrt. Die Hof- und Landesämter zeigen *slavische Anklänge im Wesen und Namen*“.

In ali ni ravno to dokazal Madjar Hunfaloy P. v svoji etnografiji Ogerske in v svojem novejšem delu o Madjarih ali Ogrih? Odkod tedaj madjarska kultura v Bosni in Hercegovini, če te kulture še sploh bilo ni?

Koliko madjarskih besedij je vzprejel srbsko-hrvaški jezik, v tem ko arabsko-turških izrazov v njem kar mrgoli! Kdo je torej vplival bolj na Bosno in Hercegovino, Madjari ali Turki?

Sicer pa je imela Bosna in Hercegovina za národne svoje dinastije in tudi še prva desetletja po turški okupaciji svojo *kulturo*, na temelji svoje posebne pisave, t. j. *bosančice* (kursivne glagoljice), katere pa g. Asbóth sevéda ne pozna in zato pripoveduje čitateljem svojim, da se je našel v Derventu nadpis, »der in der That unlesbar ist« (pg. 26. in 27.)! Ali ta nadpis govori jasno vsakomu, kdor razume bosančico, da »Ot(ac) Fra Lovro Tres-hovit (Tresković) ose (ovdje) (le)ži 1662«. Torej preprosti nadpis na grobni plošči jednega fratra je naredil g. Asbóthu tóliko preglavice. Sploh je on vse slovanske nadpise napačno prepisal, n. pr. na str. 440. Po tem je lahko razumeti, kakó so mu velikanski nadgrobni spomeníki (srbsko-hrv. *stećci*, mašete), s katerimi je vsa zemlja kar posejana, popolnoma glavo zmešali in da jih je razglasil za *bogomilske grobe*, namesto »bosenske«, to pa samó zato, da ne bi svet zvédel, da so Srbje in Hrvatje take spomeníke postavljali umrlim svojim junakom in zaslužnim možem. Sploh je Asbóthova namera jasna, *povsod tajiti slovansko kulturo* v Bosni in Hercegovini in delati reklamo za madjarščino.

Kakó zaljubljen je g. Asbóth v svojo Madjarijo, vidi se že iz tega, da v svojem delu ne pozabi nikoli omeniti, kje je srečal kakega »madjarskega infanterista«, četudi v Bosni in Hercegovini gotovo nihče ne pogreša avstrijskih vojakov. — *Brod* na Savi imenuje Asbóth kar brez pomisleka »Ungarisch-Brod« (pg. 1). Sploh stavlja povsodi pridevnik »ungarisch« pred »bosnisch«. Denarji bosenskih kraljev so njemu »eine grosse Seltenheit« (pg. 25), in vender jih hranijo že mnogo celó inozemski muzeji. Sploh izkuša Asbóth povzdigniti rimske spomeníke nad srbsko-hrvaške in išče rimskih ostankov tudi tam, kjer jih ni, n. pr. v stolpu blizu Livna (pg. 16) ali na takoimenovanem »rinskem kamenu« na str. 412. Da se muhomedovski element povsod hvali in povelíčuje nasproti krščanskemu, to je že itak samó po sebi umevno pri móži, ki vidi rajši Turka, nego Slovana.

Slovanski jezik je g. Asbóthu prav malo znan. Takó uči na str. 24, »da je staroslovenski jezik skupni oče vseh ostalih slovanskih književnih jezikov, ker so ga pisatelji posamnih plemen približali (»näher gebracht«) različnim slovanskim narečjem!« Kdo bi se ne čudil tóliki modrosti Asbóthovi, ki več ve, nego Miklosich in vsi drugi slovanski filologi. Na isti strani nas poučuje, da *bojar* (boljar) in *Bulgar* prihaja iz jedne korenike. Hát! Ne smemo se torej čuditi, da tólik poznavatelj slovanskih jezikov piše: *guzla*, *kraljevo grob*, *kaldrima* itd. Namesto *Farlati* piše Asbóth dosledno »Farlato«.

Asbóthovo opisovanje je sicer zadosti zanimivo in slikovito, ali popolnoma razkosano, ker je sestavljen iz raznih izvirov in ob različnih časih. Takó mora n. pr. vsakdo pričakovati, da se omenja *Srebrnica* v poglavju *Tuzla*, v katere okrožje spada; ali da se vplete vsaj pri poglavju *Posavina*, kamer spada zemljepisno, kakor se je *Zvornik* vpletel, ki leži le nekaj kilometrov severneje od Srebrnice. Ali namesto tega jo opisuje Asbóth prav prisiljeno v poglavju o *Vrbasu* in njegovih dolinah, ker se tu slučajno govori tudi o bosenskem rudárstvu. Bosensko rudárstvo je pač tólike zgodovinske in kulturne važnosti, da je zaslužilo posebno poglavje záse, in to tem bolje, ker je že Jireček o tem predmetu obširno pisal (o. c.) Namesto tega pa pripoveduje Asbóth na različnih mestih o bosenskem rudárstvu (n. pr. tudi na str. 436., 438. in 439.) ter se pri tem večkrat ponavlja. Na str. 392. opetuje prav isto, kar je bil že na str. 392. povédal o *Srebrnici* = *Argentaria*. Ponavljanja že rečenega nahajajo se tudi na str. 392. in 438., 391. in 439.

Ta prikazen se dá najbolje pretolmačiti s tem, da se je Asbóth služil različnim, časih nasprotujočim si virom, zlasti pa da je obilo zajemal iz *Klaića* in *Račkega*. In vendar zabavlja Asbóth ravno na ta dva pisatelja najbolj in zasmehuje njiju hrvaško stališče. Sevéda treba bolj vérovati vsakemu tujemu pisatelju, ki je le Bosno prelétel, samó ako ne piše povoljno o Srbih in Hrvatih. Pisatelji pa, ki so vse življenje svoje najmarneje proučevali bosensko zgodovino, tem ne treba vérovati. To je g. Asbóth naj-sijajneje dokazal v svoji razpravi o bosenskem grbu, kjer zatrjuje, da je mnenje Račkega in Bojničića tendencijozno, in da je nasproti Thallóczy „mit mehr Sachkenntnis und grösserer Objectivität das Gutachten des ungarischen Landesarchivs begründet hat“ (pg. 454.). In vendar se o vsem tem vprašanji uprav ničesar pozitivnega ne vé in vse ugibanje madjarskih učenjakov visi le v zraku. Samó tóliko je gotovo, da je bil grb z lilijami od začetka izvestno le družinski grb *Kulinovičev*, ki so bili gradniki v Jajci. Zdí se, da *državnega grba* Bosna nima, nego da je vsak kralj le obiteljski svoj grb upotrebljavaj, in zato je bil ves prepir o bosenskem grbu nepotreben, uprav pa le proti Hrvatom napérjen.

Ilustracije v Asbóthovi knjigi so menj nego srednje in ne delajo posebne častí Hölderjevi založnici.

(Konec prihodnjič.)

S. R.

LISTEK.

»Pravniško društvo« se imenuje najnovejše društvo naše, katero so te dni ustanovili slovenski pravniki v Ljubljani. Namen novemu društvu je izdavatí strokovni list »Slovenski Pravnik« ter v njem gojiti pravne in državne znanosti in s tem pospeševati slovensko uradovanje pri vseh državnih in avtonomnih oblastvih. Poleg izdavanja strokovnega lista bode društvu jedna poglobitnejših nalóg dognati *slovensko pravno terminologijo*. Vrhu tega hoče izdavatí *zbirko raznih zakonov* v slovenskem jeziku, skrbeti za slovenske tiskovine, da se priredé v dovršenem jeziku namenu prikladno in juristično pravilno, ozirati se v svojem listu na *sodno medicino*, razpravljati stanovska vprašanja, prirejati predavanja in razprave v društvenih shodih, osnovati si svojo knjižnico in tudi vplivati, da se pravilno uredi obsežje notranjega jezika pri naših oblastvih. Naloga, katero si je postavilo »Pravniško društvo«, je tedaj silno važna in imenitna ne samo za razvoj pravne literature med Slovenci, ampak odločevalna je tudi za splošni napredek národa našega.

Društvo ima sedež svoj v Ljubljani in šteje že okoli 100 članov, izmed katerih plačujejo ljubljanski po 8 gld., zunanji pa po 6 gld. društvenine. Dne 26. januarija je imelo prvo svojo redno glavno skupščino, na kateri je začasni predsednik osnovalnega odbora, g. dež. sodišča svetovalec *J. Vencajz*, z lepo besedo poudarjal potrebo in važnost novega društva. Za predsednika je bil potem izvoljen g. *dr. Fr. Papcž*, za pregledovalca računov g. notar dr. Jarnej Zupanec in g. odvetnik dr. Munda, v odbor pa gg. drž. pravdnika namestnik dr. Andrej Ferjančič, odvetnik dr. Janko Srnc, dež. sod. svetovalci Bogdan Trnovec, Pleško in Vencajz, finančne prokurature pristav Emil Guttman, sodni pristav Anton Levec, notar Ivan Gogala, odvetniški kandidat dr. D. Majaron in avskultant dr. Janko Babnik. Da bi novo društvo srečno in plodovito delovalo mnogo let v napredek národa našega!

Slomškovo pismo z l. 1847. Priobčujemo pismo, katero je Slomšek leta 1847., takrat že škof lavantinski, v gajici pisal ljubljanskemu spirituvalu Juriju Volcu. Zanimivi list pojasnjuje razmerje o novem pravopisu (gajici), kakor so bile takrat na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Evo lista!

»Hochwürdiger Herr Spiritual!

Prav iz serca se Vam zahvalim za lep dar Stoletne Pratičke. Gotovo ste meni bolj vstregli z starim pravopisom kakor jaz Vam z novim, ki ga Krajci zamečujete. Po mojih mislih ni stari — ne novi pravopis prav — so le bergle našimu pisanju — ino jaz nobenim vsiga serca ne dam, to pa vender prav serčno želim, de bi se vsi eniga poslužili — quia res parvae concordia crescunt, et discordia maximae dilabuntur. —

Po Novicah smo mislili Štajarci ino Korošci, katerim Slovenšina ne merzi, spoznati, de ste se Krajci po večim noviga pravopisa prijeli; — ino hitro smo za Vami potegnili tudi mi, ki edinost ino braterno prijaznost ljubimo. Ino ko se je roka noviga pravopisa tako privadila, de nam hitro izpodleti, če bi hotli zopet po starim pisati, še le slišimo, de Vam nekim na nov pravopis toľko merzi, de ga hočete po vsej ceni zatreti. Zakaj se niste hitro v začetki oglašili? Zmota bi ne bila toľjka, kakor ho zdaj. Naša razkolnost nam ne bo hvale ne pridu prinesla; ino za tiga del me srce močno bolí.

Iz ljubezni do edinosti sim Bohoričico zapustil ino se Metelčice gorko prijel, sim njo pisal, učil ino priporočal, de se je po Koroškim ino Štajarskim razširila. — Metelčico ste Krajci zaterli; ino spet sim se jaz ino moji stare Bohoričice lotili zavolj duha edinosti.

Komaj smo si v bukvah nekoliko pomogli, spet se je Ilirski pravopis na Krajnskem vnel, ino po Koroškem kakor Štajarskim prijatelj toljko nabral, de bi abotno bilo se mu vstavljati. —

Dolgo dolgo sim se ga branil; — Devištvo je bilo brez mojiga vedenja v novim pravopisi natiseno, tudi Sveto opravilo tako, ker ni natiskar dolgih f imel. Ino, ker sim mislil, de sovražnikov močnih ni, prijatelj pa vse živo, sim tudi jaz z novim potegnul, ker ima svoje dobrote, ino pa več, kakor stara Bohoričica — recite kar hočete. — Zdaj bi pa radi — posebno g. Metelko, de bi zopet v štetič svoj pravopis zavernil; kar pa nisim pri volji, naj mi ravno zamerite. Pisal bom v tim pravopisi, dokler bom kaj mogel; ako bravcov ne bo, pa tudi ne bo pisavcov. Kar ljudi zadeva, le tisto hvalijo, kar svoje učnike hvaliti slšijo. Ljud ino dnar me v pisanji vodila ne bota. Pa nslavisma jaz ne poznam — čutim pa močno sovražniga dúha razkolnosti, ki med Slovencami gospodari ino ljubo edinost mori, braterno ljubezen rani ino dobro zatira.

Bil sim Krajncam prijatelj ino bi še rad ostal, ter sim Vam za mnogo dobriga hvaležen; alj de nov pravopis čertite, v tim niste hvale vredni. Ino če me zavolj noviga pravopisa iz Vaše ljubezni veržete, mi bo močno žal; jaz Vas bom pa tudi z Vašim starim pravopisam ljubil: *Amicus personae, inimicus causae*.

V znamenje serčne prijaznosti Vam pošlem dvoje bukvice v novim pravopisi; pa Vas tudi prosim, de ne zamerite

Vašimu

odkrišosrčimu prijatlu

Am 29. Juli 1847.

Slomšek Antonu.*

Hrvaška književnost je v drugi polovici ravno mirulega leta pognala nekoliko prav lepih cvetov. Stari pesnik Ognjeslav *Utješenić* Ostrožinski na Dunaji je predelal in znova izdal epsko pesem svojo »*Nedeljko*«, katero je občinstvo že pred dvajsetimi leti rado čitalo. *Ijubić* Josip Dinkov v Zagrebu je prvence svoje priobčil pod imenom »*Juvenalia*«. *Dvorović* Njegoslav je nabral národnega blagá ter je v Senji izdal prvi zvezek, v katerem nam podaje *pesme in pripovedke* iz Bosne in Hercegovine. Znani bosenski pesnik, frančiškan *Grga Matić* je zbral *pesniška svoja dela*, katera zdaj izdaje gosp. Milena Mrazovićeva v Sarajevu. Zadnjega pol leta so prišli na svetlo 4., 5., 6. in 7. zvezek. V 6. zvezku nam v pesmi »*Kiko i Zelić*« opisuje resnično dogodbo z l. 1832; v 7. zvezku pa opeva najnovejše dogodbe, bosenski in hercegovski upor od leta 1876.—1878. ter bóje srbske in črnogorske.

V Zagrebu je neimenovan pesnik dal na svetlo »*Stihove jednoga smrtnika*«, in v »*Zvonu*« že omenjeni nádepolni Stjepan pl. *Miletić* je spisal novo igro v jednom dejanji ter jo okrstil »*Zabašurene kariere*«. Zanimiva je knjiga »*Sjaj Danice ilirske*«, v kateri nam *M. S. Tražimír* podaje 630 jako pomembnih citatov, nabranih v nekdanji ilirski »*Danici*«. Na spomin vpeljevanja novega kotorskega vladike dra. Tripe Radoničiča je *Srežko Vulović* v Zagrebu izdal knjigo, v kateri je med drugim dal tiskati stari rokopis hrvaški iz *XVII. stoletja*: »*pesme*« na čast Andriji Zmajeviću. Znani pesnik Avgust *Harambašić* je pohrvatil zanimivo delo Aleksandra Dumasa, »*Put po Kavkazu 1858—1859*«. *N. M. Simeonović* je spisal in zagreškemu krasnemu spolu posvetil novelo »*Katinko*«. Neimenovan pisatelj je v Karlovcu izdal »*Koprive*«, pesmi svoje, v katerih je pokazal dosti pesniškega dará. S posebnim veseljem pa naznanjamo, da je profesor *Hugo Badalić* v Zagrebu prav lepo pohrvatil Shakespearovo tragedijo »*Koriolan*«. Gospod Badalić, dasi odličan hrvašk pisatelj in pesnik, delal in pilil je dve leti ta prevod, ki ga je zlasti namenil mladini srednjih šol. Veščaki hvalijo prevod, a hrvaška vlada je obljubila

pomoči, da pride prej na svetlo. Priporočamo ga tudi mladini slovenski. Zajedno je v drobnih snopičih jel v hrvaškem prevodu izhajati prekrasni ruski roman „*Vojna i mir*“, od slavnega pisatelja grofa *Leva Tolstega*. Od istega preimenitnega ruskega pisatelja sta *Ivan Goltan* in *Stjepan Lukić* pohrvatila dvanajst *pripovedek in pravljic* za preprosto ljudstvo, katere je izdala družba sv. Jeronima med knjigami za leto 1888. Razven tega je ta družba družabnikom svojim podarila koledar „*Danico*“ s prav izborno vsebino, ter „*življenjske svetnikov*“ za mesec december v prekrasnem prevodu od dra. *Ivekovića* in „*Plice*“ od *Davorina Trstenjaka*. — Nič menj zabavnega kakor poučnega berila nahajamo v knjigi „*Poviest Venecije u životu privatnom*“, ki jo je italijanski napisal Benečan profesor vitez *Molmenti*, a na hrvaški jezik preložil profesor *Rabar*. Beneška je že sama po sebi zanimiva po svoji prošlosti za vsakega omikanega človeka, nikar za sosednega Slovenca; če pa dodamo še to, da je prelepo delo *Molmentijevo* nagradila akademija beneška, francoska pa je je pohvalila, bode marsikak Slovenec segel po nji, zlasti ker se tudi hrvaška prestava prav dobro čita. Knjiga šteje 25 tiskanih pol, a velja 2 forinta. Ob jednem je *Marko Car* pod naslovom „*Venciju*“ izdal potopisne svoje spomine na Italijo. Drugo, izvorno zgodovinsko delo ima naslov: „*Franovci države presv. odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*“. V tej knjigi nam dalmatinski frančiškan, oče *Stipan Zlatović*, pripoveduje zgodbe svojega reda in Hrvatov dalmatinskih od leta 1212. do leta 1880. Velike so zasluge frančiškanov za narod in národuost hrvaško v Dalmaciji, zato je ta knjiga velike vrednosti za poznavanje kulturne zgodovine dalmatinskih Hrvatov. Zgodovinske vrednosti je tudi *Brličeva* knjiga: „*Uspomena na stari Brod*“, katere je četrti zvezek prišel na svetlo. Jezikoslovcem ne smemo zamolčati knjižice, v kateri jim mladi učenjak, prof. dr. *Milivoj Šrpepl* podaja dve razpravi: „*O cilju i metodi latinske sintakse*“ in „*o pomježtanju načina i vremena u glavnim rečenicama latinskog jezika*“. — Neutrudni pedagogijski pisatelj *Stjepan Basariček* je v drugem izdanji čisto predelal svojo pedagogijo, katere je prišel na svetlo II. del: „*Obće obukoslovje*“. Neimenovan pisatelj je v posebni knjižici dal tiskati razpravo „*Filosof Epiktet i njegov nauk*“, ki se odlikuje po svoji vsebini in po jasni in gladki pisavi. *Juraj Carić* je spisal ter v Reki izdal „*Elemente matematične geografije*“ kot uvod v navtično astronomijo. Že večkrat omenjenega *Biankinijevoga* dela „*O uzgoju i njegovanju čvika*“ je že 17. zvezek prišel na svetlo. Marni higijenski pisatelj prof. dr. *Lobmajer* je spisal novo knjižico: „*Pogibelji od žive prirode*“, v kateri nas opozarja na nevarnosti, ki nam preté od rastlin in živalij. Ker na Hrvaškem ne hodi na dan toliko molitvenikov in drugih pobožnih knjig, kakor na Slovenskem, dobro je, da omenimo tudi takšnih. *Hrisogon Majar* je za nežno mladino spisal „*Život Isusov*“, a *Krsto Milas* je izdal prevod *Laserjeve* knjige „*Lurdske čudesne epizode*“. Zbirke „*Spisi za mladež*“, ki jo ureja že omenjeni prof. *Basariček*, prišla sta dva nova zvezka na svetlo; v prvem je sam urednik po vzgojnih načelih zbral „*narodne pripovedke za mladež*“, za drugi pa je *Josip Klobučar* na spomin cesarjeve štiridesetletnice priredil spis „*Naš kralj i car 1848—1888*“. Mladini je tudi *E. Kramberger* namenil svojo povest „*Uznik čaklovački*“, za katero je građivo vzel iz dōbe turškega gospodstva. V svoji brošuri „*Naše realke*“, govori prof. *Krbeč* o preosnovi srednjih šol. Predstojnik statističkega urada v Zagrebu g. *M. Zoričić* sestavil je novo knjigo: „*Miena žiteljstva godine 1881., 1882. i 1883*“. *R. Severinski* je spisal knjigo „*Uputa u jednostavno knjigovodstvo za mlade trgovce*“, učitelj *Vinko Bek* pa brošuro „*Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe*“.

Jugoslovenska akademija je zadnjega pol leta dala na svetlo sedmero novih zvezkov glasila svojega „*Rada*“. Zvezki 87., 88. in 90. tiskani so skupaj kot jedna knjiga, ki je vsa posvečena spominu slavnega hrvaškega filozofa in prirodoslovca *Rugjera Josipa Boškovića*. Knjiga šteje 716 strani ter ima te-le razprave: *Rugjer Josip Bošković*, živo-

topisna crta od dra. Fr. Račkoga; — Dopisi Boškovići u poslovih Dubrovačkih i s različitim osobami; — Roger Bošković i njegov rad na polju astronomije i meteorologije, od J. Torbara; — Boškovićev rad na polju fizike, od dra. Dvořaka; — Filozofski rad Rugjera Jos. Boškovića, od dra. F. Markovića. Knjigi je pridejana podoba slavnega dubrovniškoga učenjaka v jezuitski obleki. — 89. zvezek „Rada“ ima to-le vsebino: „O Dubrovci Ivana Gundulića“, od dra. Markovića; — nadaljevanje Valjavčevega članka o besedi „žez“; — nadaljevanje dr. Maretičeve razprave „Veznici u slovenskijem jezicima“; — nadaljevanje o „stari veri Srbov i Hrvatov“, in sicer „o Gromovniku Perunu i Ognju“, od prof. Nodila; — „Misti i djela biskupa Strossmayera“, od prof. Smičiklase; a na kraji so književna naznanila od dra. Maretića. — 91. knjiga „Rada“ pa nam priobčuje: „Nadaljevanje“ omenjene Maretičeve razprave „o veznicih“; — „O hrvatskom prievodu XV. (XVI) Ovidijeve heroide „Paris Helenae“ od Hanibala Lucića, od dra. Maixnera; — Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća, III. Vrhovna državna vlast. Odnosaj medju crkvom i državom, od dra. Fr. Račkoga; — nadaljevanje o stari veri Srbov in Hrvatov, in sicer o Vilah, od prof. Nodila. — 92. knjiga „Rada“ ima članke matematično-prirodoslovne in sicer: „Područje materijalizma“, od dra. Šuleka; „Prilog poznavanju faune slatkovodnih korepnjaka Hrvatske“, od prof. Šostarića; „Prilog k teoriji kućne involucije na čunjosjeku“, od dra. Zahradnika; „Peto izvješće potresnoga odbora za god. 1887“, od dra. Kišpatića. — 93. knjiga „Rada“ pa nam donša: konec Maretičeve razprave „Veznici u slovenskijem jezicima“; „O stanju više nastave u Hrvatskoj prije, a osobito za Pavlina“, od Iv. Tkalčića; „Zadnja bića“, metafizična razprava od dra. Arnolda; „Prinos k naglasu“ u novoj slovenštini, in sicer o Naglas u prezentu glagola, koji prezentni nastavak jo drže samo u 3. plur. c. Osnove na i, od prof. Valjavca; Književna obznana: I opet o metrici narodnijeh pjesama, od prof. Zime. — „Starin“ je prišla na svetlo XX. knjiga s to-le vsebino: Što je pisama sakupio P. Bog. Bartoli, priobčio dr. Crnić; O. Rafo Levaković i Vlasi v Hrvatskoj 1641., priobčio o. Fermentžiu; Još o glagolskom napisu u crkvi sv. Lucije u drazi baščanskoj, priobčio dr. Crnić; Izvještaj barskoga nadbiskupa M. Bizzia o svojem putovanju g. 1610. po Arbanaskoj i staroj Srbiji, priobčio dr. Rački; Trnovsko tetrajevandjelije XIII. vieka, priobčio prof. Valjavec; Borba Crnogoraca s Turcima na Grahovu, priobčio M. Dragović. — Od velikoga akademičnoga „Rječnika hrvatskega ili srpskega jezika“, ki ga obdeluje prof. Budmani, prišel je na svetlo 10. zvezek, v katerem so besede od »Godomik« do »Gumac«.

Anton Mažuranić, jeden prvakov ilirske dōbe in bivši gimnazijski ravnatelj v Reki, umrl je v Zagrebu dne 18. decembra 1888. l. Pokojnik je bil brat pesnikov in bana hrvaškega Ivana Mažuranića. Porodil se je v Novem v Vinodolu leta 1805., srednje in više šole je završil v Zagrebu, potem pa je bil profesor hrvaškega in latinskega jezika na gimnaziji zagrebski, dokler ni leta 1861. šel za ravnatelja v Reko, odkoder se je v pokoj zopet vrnil v Zagreb. V ilirski dōbi je bil prvi Gajev pomočnik v »Danici« in v »Novinah«, a pilil je tudi razne knjige tedanje dōbe, predno so ugledale svet. Mnogim pisateljem je tōliko pomagal, da je bilo več njegovega dela, nego njih ali zato le ni hotel, da bi se spominjalo njegovo ime. Na podlagi svoje razprave »temelji ilirskoga i latinskoga jezika« iz leta 1839. izdelal je leta 1859. prvo hrvaško slovnico za gimnazije. Z drugimi rodoljubi je sodeloval pri izdavanji šolskih knjig, zlasti hrvaških čitank za više gimnazije; v programu zagrebske gimnazije je priobčil »pregled povjesti zagrebske gimnazije« in »pregled stare hrvatske literature«. Jeden prvih in najveljavnejših začetnikov »Hrvatske Matic« priredil je več dalmatinskih pesnikov za tisek, in v časopisu »Kolu« je priobčil imenitni zakon vinodolski. Znanstveno oceno književnoga delovanja njegovega v kratkem spiše prof. dr. Broz. Antun Mažuranić je bil blag, miren

mož, ali bil je plemenit in pošten hrvaški rodoljub in dober Slovan. Bil je tudi ustanovnik »Slovenske Matice« v Ljubljani. Od imetja svojega je 30.000 gld. zapustil šoli v Vinodolu, 10.000 gld. pa »Hrvatski Matici«. Slava mu!

»Zlati očenaš.« V našo vas ob Savi je zahajala pogostoma priletna beračica. Bila je iz sosedne Kranjske. Ljudje so jo radi tega nazivali samo »Kranjico«. Kadar je prišla v vas, zbralo se je precej vse okoli nje. Deklamovala je dolge pesmi nabožne vsebine, vaščanje pa so dejali, da »poje zlati očenaš«. Pesmi njene so bile res jako lepe, polne krasnih prispodob, kakeršne se v obilici nahajajo po slovenskih, posebno pa po srbskih narodnih pesmih. Govorila jih je v svoji »zamaknenosti« oduševljeno. Vneti poslušalci so bili solznih oči, kadar jim je »Kranjica zlati očenaš pela«. Niso je mogli nikoli dovolj prehovati. Ali ga še sedaj poje — ne vém; morebiti po drugih krajih, kajti v našo vas je ni več.

Takih »zlatih očenašev«, kakeršni so bili njeni, imamo pa po Slovenskem dovolj. Narod jih sila čišla, in »srečen je« — pravi — »kdor jih zna peti«. Slučajno mi je prišla v roke stara listina. Ogledam si jo in najdem na nji — »zlati očenaš«. Po podatkih g. J. Pl., ki mi je listino dal, pisana je, ako ne prej, gotovo med l. 1800. in 1810. Domovina njena je Medjimurje, kar tudi svedočijo pravopis in jezikoslovne oblike. Ker utegne prijatelj narodnega blagá zanimati, gotovo pa jezikoslovcu kako dobro došlo drobčino podatí, priobčujem tu njen prepis. Slóve takó-le:

»Vu Jme Ocza, y Szina, y Duha szvetoga, Amen. Den blasene Divicze Marie. Divicza Maria osztala je primasz, zaszpala je Divicza Maria na Gori Kalvarie vu Betlehemu, dosel je nyeni Szin Jezsus, y rekel je szvojoj Materi predragi: Ah Mati moja predraga szpisli ali chujes, odgovorila je Mati knyemu, zaszpala szem Szinek moi predragi; ali szem chudnu Szenyu szenyala moi predragi Szinek: naimre, da szemte vidila na vertu vlovlenoga, y pelanoga pred Pilatufsa, od Pilatufsa k Annafsu, od Annafsa Kaifafsu, od Kaifafsa k Herodefsu zvezanoga, y daszu tvoju szvetu Glavu bili, y pluvali met szvete Ochi, y daszute na Szmert szudili, y k sztupu zvezali, y szkorpachi, y Sibami bichuvali, y daszute pluszkali, y na tvoja szveta Licza pluvali, dasze je tvoí szveti Obrasz premenyal, daszu tvoju szvetu Glavu koronili, tak, dasze je sztvoje szvete kerv y Voda szvojoga szvetoga Tella prelevala, y daszu te koronili, y na Szmert obszudili y Tvoja Plecha y tvoje szveto Tello zboli y tvoja szveta Vuszta z Suchem Chemerom ter Z ocztom napajali y tvoje szveto Rebzo zboli, y onak kerv y voda prelevala szeje, a meni Materi tusnoi tvoji jesze sztavlala, tok moi predragi Szinek, da szute tak vizzoko na krisi od Zemle odignoli, da te niszem mogla doszechi. Ah Szinek moi predragi salosztna kerv y voda sztebe je tekla, a na meni Materi tvojoj salosztni szeje sztavlala, y daszu tvoje szveto Tello mertvo doli szkrisa vzeli, a meni Materi tvojoj tusni na krilo posztavili. Sztrasno Szercze moje jesze presztrasilo, y da szute szternovom Kuronum kuronyenoga y obiszuchenoga vu Grob polosili. Ja Jezsus odgovoril jeszem szvojoj Materi predragi: Ah Mati moja predraga prova szeje tebi Szenya seszenyala; ali koi tu Szenyu v-pameti imal bude y pri szebi noszil, vu vszem pobosen bude z naglum Szmertjum neche vumreti y veksem Vitestvo nad szobum obdersati hoche, y to je to, odproschenye Grehov szvojev, y dasze ima szpovedati gda je goder Den moje Matere predrage y hocheze Mati moja predraga szproziti vu nebeszkom kralesztvu, gdesze bude veszelila z vernimi korufsi Angelszkemi na vsze Veke, Amen. O Jezsus Nazarenszki kral Sidovszki. Ove mochi je Leo Papa poszlal szvojemu Bratu Korneliuszu kralu, jeszu ove mochi Leo Papi dane pod ov Red, da koi goder nye postuval bude, hoche imati takve mochi, da od Puske niti Szable takov Chlovek nebude mogel vumreti. niti vu Ognju, niti vu Vodi, ni v Gori, niti vu nijednom mesztu naskoditi mu nebudu mogla.

Ov Liszt koiga imal bude, y priszebi noszil nijeden zlen Veter nechemu naskoditi. Ove mochi, y pochijajuch zovakvemi Rechmi: Jezsuz szmiluiszemi, Jezsuz vszigdar na pomuch budimi vu vodi vu Gori, Jezsuz na pomuch budimi szaprot Neprijatelju Peklenszkem. Szmiluiszemi Goszpodine Jezsuz, obchuvajme od vszakoga greha. Pomozi mi Bog Otez y Szin y Duh szveti jeden Bog, szveto Troisztvo. — Ov Liszt naisliszu y Betlehemu, kojega je poszlal Goszpodin Bog vu szvojem kipu, po szvetom Mihalu Arkangelu, y vu Rimu je napiszalo zlatemi Litorami vu jedni Czirkvi a nijeden Chlovek ne zna vuchem sztoji, niti doteknuti szega neszmi. — Ja Jezsuz miloszivni blasene Divicze Marie piszal szem ov Liszt, zapovedam za szvetoga Szeraphina obdersavaite zapovedi Ocza mojega, a ja hochu vsze Vam rad dati; ako nechete veruvati hochu od Vasz odvernuti Miloschu Ocza mojega, y cherne Vticze budu ober vasz letale y z velikemi vetri y prahi hatale. Ki goder ov Liszt ima moraga poszoditi od Hise do Hise, ar da bi on Chlovek tuliku Grehov imal, kuliku vu morju Peszka na Drevu Lisztja, hote nyemu vszi odproszeni biti. Ov Liszt koja Sena tesek Porod ima, naiga priszebi noszi, lesis Porod hoche imati, y ovo dete pred Bogom y Ludmi zagovorno hoche biti. Ov Liszt treba je vu chisztochi dersati, ar je ove Rechi szveti Ivan poszvetil, koi goder ov Liszt imal bude y pri szebi noszil, y da bi ga zkrat do Leta vu Hisi szvojoj vuchinil presteti, nesze bojati niti vruga niti Puske niti Szable niti zneba Treskanya niti Neprijatela niti Ognya niti nad Marhum szvojom kvara ar mu naskoditi nebudu mogla vek na veke Amen. *Ante Goriljân.*

Listnica. G. R. Z zanimanjem smo čitali sliko »Mlada krič in »V duplu« — a Bog ne daj, da bi bili morda dobri, dovršeni ali vsaj zreli za tisek — le ker se kaže v obéh krepak talent, ki pa tava po megleni, vlažni in osladni sentimentalnosti, kakor izgubljen popotnik po gošči. Toda uverjeni smo, da boste kdaj še kaj dobrega spisali. Poznamo znanega pisatelja slovenskega, ki se je tedaj, ko je bil še tako mlad, kakor Vi, najrajši pečal s predmeti kakor: »Križ na razpotji«, »Kamen ob cesti«, »Samotna breza«, i. t. d. in kateremu je bilo najljubše gaslo Uriel Acostov rek: »Ich bin einer von denen, die am Wege sterben«. Danes pa le v posebno veselih urah poišče kak takov zaprašen spisek iz skritega predala in beroč ga sam zase, smeje se na glas nekdanjemu mladostnemu — obzorju. Sicer pa — pišite, studirajte — in čakajte, da Vas tudi življenje čemu nauči! — G. A. K. Vi poje te o »Ženski«:

»A slušaj, dragi!
To bitje prekrasno,
To rajsko bitje . . .
Večkrat slepi strašno.

Pripravi te ob čast,
Ob sladke nade, ob poštenje,
Pripravi Te — gorje —
Ob ljubo zdravje in — življenje . . .

Svetujemo Vam torej, da temu »prekrasnemu bitju« ne hodite preblizu, posebno sedaj, ko ste še tako mladi; kajti »ljubo zdravje« je vender prvo! O priliki morda kaj. — G. V. H. Brez dvojbe talent! Čitajte le tako pridno stare svoje klasike, kakor ste jih — o tem smo prepričani — do sedaj. Heineja pa par let pustite! Jedno pesem porabimo gotovo, in veselilo nas bode, če nam prilično še kaj pošljete, toda v stihih! — G. — kl na D. Spis se izvrstno bere v veseli družbi. Humor in natančno opazovanje ljudij ga značita; toda preveč lokalni in semtertja pretrivijalen je; pri berilu v krmi človek to presliši, ali pa jemlje kot nekaj neizogibnega, a nam ni mogoče. In kar je glavna stvar: saj je bil do par vrstic že v nekem drugem listu natisnen! — Gospodičina M. v Trstu. Morebiti, toda — pegojno! Naznanite naravnost g. Janku Kersniku na Brdu (pošta Lukovica), kam in pod kakim naslovom naj Vam piše; on Vam natančneje razodene naše želje gledé Vaše povesti. In — oprostite — uverjeni smo, da ste lepi — čemu torej zagrinjate obraz? — Nauportensis. Zgodi se Tvoja volja, o gospod: V koš! — G. J. B. v Z. »Národnega blagá« imamo v izobilji. Hvala torej! »In zaru-dela je« je prijetno pisano, toda brez dejanja, brez konflikta! »Škriljanovega Matjica« bi vzprejeli, ako napravite iz njega pristnega Belega Kranjca. Sedaj pa govori kakor zaljubljen student. Poskusite, saj pisati znate! — G. Lipe M. v Arlici. Gledé »národnega blagá« odgovarjamo Vam isto, kakor gospodu B. Oprostite, da tako pozno; založili smo bili Vaš list. — G. K. v R. Vsa tragika povesti Vaše tiči v tem, da je bil jedini sin

stare, onemogle matere potrjen v vojake. In to je — glejte — kar nemožno — ker so takšni fantje po § 17. br. zak. — oproščeni od vojaščine. Čemu torej jok in stok, ko vender župan in okrajni glavar lahko vse opravi in na dobro obrneta — Gospodičina M. M. v T. Zakaj je g. Kersnik povesti svoji dal ime »Rošlin in Vrnjanko«, dasi se nobena oseba v nji ne imenuje takó, to zveste tedaj, ko bođe povest zvršena, ako ne uganete že prej. Imé je vzel od národne balade, ki je bila prvič natisnena iz Andr. Smoletove zbirke v »Kranjski Čbelici« (III., 84). Balada slóve takó:

Rošlin in Vrnjanko.

»Kak hozhe bit', kaj hozhva strit'?
Ti si premlad fe oshenit',
Jes sem prestara fe moshít'.«
»Le mati omoshite fe,
Vsamite, kogar hozhete;
Le húdiga Rošlina ne,
Ki velik moj fovrashnik je:
Je brata in ózheta vbil,
In komaj sim mu jes ufhel.« —

Al mati nize ni marala,
Rošlina vsela hudiga,
Vrnjankovga fovrashnika. —
Svezhér s njim grede v hrambó spat;
Vrnjanko gré pod okno stat —
Je v hrambi govorila mat':
»O fhkoda, fhkoda sa blago,
Ko sdaj fe rasdelilo bo!
Kaj pravim tebi, ljubi mosh!
Tam v zherni gori, v tamni gofih,
Študen'z pod bukvo vidil bofh.
Ti rezhem fe sa búkvo skrit',
Vrnjankota skrivej vmorit' —
Še jutro bolna bom storila,
In sim rekla, govorila,
De boljshi meni pred ne bó,
De pila merslo bom vodó,
Ki v zherni gori fe dobó.
Šin me je vbogal vfelej rad,
K študenzu hozhem ga poslat'.«

Pretiho gré Vrnjanko stran',
Beféde njene v ferz' ohran';

Ta balada, kateri se očitno pozna, da je po národni pesmi *popravljená* (kar je storil najbrž Prešeren), bila je pozneje še večkrat natisnena, tako n. pr. v Korytkovih slovenskih pesmih kranjskega národa (I., 91 in II., 82), v Vrazovih národnih pesmih ilirskih (1839., 172 str.) in napósled v dr. Sketovem berilu za 5. in 6. gimn. razred (str. 112). — Gosp. A. J. R. K. St. J. B. Prejeli smo nakaznico za 12 glđ. 87 kr. ter sebi odšteli 6 glđ., ostanek pa izročimo dotični tiskarni za naročena dva časopisa. — G. J. R. — a., c. kr. g. v B. p. za poslana lista niste nič več dolžni.

Drugim gg. pisateljem odgovorimo prihodnjě.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 glđ. 60 kr., pol leta 2 glđ. 30., četrt leta 1 glđ. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 glđ. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec. Uredništvo in upravništvo v Ljubljani, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.

Knjigo:

„Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“

prodaje pisatelj dr. Fr. J. Celestin v Zagrebu po 50 kr.
in 10 kr. poštarine (mesto prejšnje cene 4 gld.).

Oznanilo.

Večkrat mi dohajajo vprašanja, če se dobivajo pri meni tudi platnice za prejšnje letnike „Ljubljanskega Zvona“. Naznanjam, da se dobivajo za vse dozdanje letnike v raznovrstnih barvah.

Janez Bonač,

knjigovez, Poljanska cesta 10.

POEZIJE

Zložil

Josip Pagliaruzzi-Krilan.

Knjiga se dobiva

brošuren izvod po 1— gld.
elegantno vezan » 1.50 »

pri Mariji Pagliaruzzi, via
St. Antonio, št. 4 v Gorici. v
katoliški knjigarni in pri
Ig. pl. Kleinmayrji in Fed.
Bambergu v Ljubljani, pri
J. Krajci v Rudolfovem.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obšezajočih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemano:

za vse leto	4 gld. 60 kr.
» pol leta	2 » 30 »
» četrť leta	1 » 15 »

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji »Ljubljanski Zvon« po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr.

Dobivajo se tudi še:

»Ljubljanski Zvon«, II. tečaj (1882) nevezan po	3 gld. — kr.
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, III. tečaj (1883) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, V. tečaj (1885) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VI. tečaj (1886) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VII. tečaj (1887) nevezan po	4 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	5 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VIII. tečaj (1888) nevezan po	4 » 60 »
v Bonačeve platnice vezan po	5 » 80 »

Letnika I. (1881) in IV. (1884) sta nam že pošla.

Vrhu tega se dobivajo pri podpisnem upravništvu:

»Rokovnjači«, Zgodovinski roman, spisala Jos Furčič in Janko Kersnik po	50 kr.
---	--------

Upravništvo „Ljubljanskega Zvona“.

Ljubljana, Dunajska cesta 15.